

Dokument nr. 5

(1996–97)

**Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om
virksomheten i tiden 1. januar–31. desember 1996.**

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle spørsmål	4
Saker behandlet av ombudsmannen	8
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	9
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	9
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestelettelse	10
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	11
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av materiell	12
Kosthold	14
Underbringelse, transport, forlegningsforhold	14
Tjenesteforhold-sikkerhetsklarering	14
Verve, og kvinner i Forsvaret	15
Permisjoner	15
Velferd	15
Disiplinærsaker	15
Forholdet befall og menige	17
Tillitsmannsordningen	17
Godtgjørelser - økonomiske forhold	17
Sykesaker	18
Sosiale saker	19
Forsvarets skolevirksomhet	20
Befalssaker	21
Sivilt personell	25
Befaringer	27
Forkortelser	35
Vedlegg	36

Dokument nr. 5

(1996–97)

Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i tiden 1. januar–31. desember 1996.

INNLEDNING

Til Stortinget:

Etter vedtak i Stortinget høsten 1993 består ombudsmannsnemnda i perioden 1. januar 1994–31. desember 1997 av:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo.
Ingeborg Botnen, Rjukan.
Dagfinn Hjertenes, Florø.
Per Håpnes, Hell.
Ivar Johansen, Oslo.
Ivar Skjerve, Steinkjer.
Ernst Wroldsen, Tønsberg.

Ombudsmannsnemnda har i 1996 holdt møter:

1. mars
5. juni
4. september
30. september
3. desember

I tillegg har nemnda i 1996 foretatt befaringer ved militære tjenestesteder slik:

Bardufoss flystasjon
Div 6/Brig N. Heggelia
Sanitetskompaniet/Setermoen

Setermoen utdanningsgarnison
Gardermoen flystasjon
Trenregimentet, Sessvollmoen
Søndenfjeldske Dragonregiment, (SDR) Trandum
Østlandet sjøforsvarsdistrikt/Befalsskolen for Marinen, Horten
Bolærne fort

Nemnda har i år som tidligere vært representert på Landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret.

Ombudsmannen og underdirektøren har som vanlig gitt orientering om ombudsmannsordningen ved mange av de kurs for tillitsvalgte som er avholdt ved forskjellige avdelinger.

Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal har i 1996 funnet sted ved orientering i møter med personellorganisasjonenes representanter under nemndas befaringer. Ombudsmannen har dessuten forelest om ombudsmannsordningen ved Befalsskolen for Marinen (BSMA) Horten.

En delegasjon fra Parlamentet i Ukraina som forbereder etablering av en ombudsmannsordning i Ukraina besøkte kontoret hvorunder ombudsmannen orienterte om den norske ombudsmannsordning for Forsvaret - oppnevnt av Stortinget. Delegasjonen har senere anmodet - og fått tilsendt - skriftlig materiale om ombudsmannsordningen.

GENERELLE SPØRSMÅL

Klagesaker

Som det vil fremgå av innberetningens omtale av de individuelle klagesaker har Ombudsmannen i 1996 behandlet i alt 123 klagesaker, hvorav 105 er mottatt i løpet av året.

Til sammenligning kan nevnes at kontoret de senere år har behandlet følgende antall saker:

1992 – 105 saker
1993 – 87 saker
1994 – 110 saker
1995 – 119 saker

Antallet klagesaker i 1996 er det høyeste siden 1987, men representerer likevel et stabilt nivå. Som tidligere år har Ombudsmannens kontor også i 1996 kunnet løse et stort antall tvistesaker ved uformell kontakt med partene uten at ordinær saksregistrering har funnet sted. En nærmere gjennomgang av klagesakene som er avsluttet i 1996 viser at avgjørelsen er endret i favør av klageren i 36,2% av klage tilfellene. Medholdsandelen ligger over gjennomsnittet for de senere år.

Nemnda finner igjen å ville bemerke at antallet klagesaker i gruppen «sosiale saker», som omfatter botillegg og andre former for sosiale stønader fortsatt ligger svært lavt. I 1990 utgjorde denne gruppen ca 40% av alle klagesakene mot 5,8% i 1996. Det er Ombudsmannens erfaring at såvel de avdelingsvise velferdskontorer og FO/Velferdstjenesten utøver et godt og betryggende skjønn ved behandlingen av menneskapens sosiale problemer.

Det reduserte antall klagesaker i denne kategori er i seg selv en indikasjon på dette. Også i 1996 utgjør klager vedrørende fritak for militærtjeneste og utsettelse med førstegangstjeneste eller repetisjonsøvelser en hovedgruppe blant soldatklagene.

Det er samtidig registrert en markert økning i antallet soldatklager vedrørende helsetjenesten i Forsvaret. Legemangelen i Forsvaret medfører dessverre ofte at menneskaper ved mindre skadetilfeller må vente urimelig lenge før legeundersøkelse finner sted. Ytterligere tiltak for bedring av legesituasjonen i Forsvaret synes nødvendig. Antallet klagesaker fra befalskorpset er fortsatt begrenset, selv om det er registrert en økning fra 21 saker i 1995 til 23 i 1996. Det må konstateres at den pågående omorganisering og nedbemanning i Forsvaret ikke har medført noen vesentlig økning av klagesakene verken fra befalskorpset eller de sivilt ansatte. Nemnda tolker dette som en anerkjennelse av den måte forsvarsomstillingen gjennomføres på. De avgangsstimulerende tiltak synes å virke etter sin hensikt, samtidig som det er

funnet akseptable ordninger for overgang til annen stilling i eller utenfor Forsvaret.

Disiplinærsituasjonen

Det totale antall refselsler har vist en klart fallende tendens de senere år, fra 11.239 refselsler i 1988 til 3.538 i 1995. På grunn av saksbehandlingsrutinene vil oversikten over det samlede refselsesantall i 1996 først foreligge i april/mai 1997. Det er imidlertid ikke grunn til å anta at tallet for 1996 vil være vesentlig forskjellig fra 1995.

I følge opplysninger fra Generaladvokaten har det i de senere år funnet sted en økning i hyppigheten av klage ved refselsler. Fra et stabilt nivå på ca 7% økte andelen av klagesaker til 8,9% i 1994 og deretter til 11,1% i 1995 av det totale antall refselsler. Foreløpige tall for 1996 kan tyde på at prosenttallet blir noe lavere enn i 1995. Det skal fra nemndas side bemerkes at Ombudsmannen ikke sjelden blir gjort kjent med at refsende offiserer har forsømt sin plikt til på reglementsmessig måte å orientere refsede om hans klagerett. En innskjerpelse av dette forhold synes nødvendig. Skal klageordningen fungere etter sin hensikt som rettssikkerhetsgaranti forutsetter dette at refsede blir instruert om de foreliggende klagemuligheter og klagefrister.

Voksenopplæringen

Voksenopplæringens primære oppgave er å gi tilbud om og gjennomføre kompetansegivende opplæring samt å gi yrkes- og studieveiledning for vernepliktige menneskaper, vervede og kontraktsbefal.

Tilbudene skal være en kompensasjon for tapet av sivil utdanning og sivil yrkespraksis som følge av tjenesten i Forsvaret.

På grunn av fortsatt høy ledighet blant dimitterte soldater har Voksenopplæringen også i 1996 prioritert tiltak for å gjøre menneskapene mer konkurransedyktige på arbeids- og utdanningsmarkedet.

I 1996 var gjennomsnittlig 2608 nydimitterte soldater registrert som ledige mot gjennomsnittlig 3340 i 1995, dvs en nedgang på 21,9%.

De viktigste virkemidler har vært yrkesrettet og kompetansegivende opplæring tilpasset arbeidsmarkedets behov.

I tillegg gis den enkelte informasjon og veiledning om yrke og videre utdanning. Det er også et av delmålene for virksomheten at alle vernepliktige ved dimisjon skal ha lagt en plan for videre utdanning og/eller yrkeskarriere.

Et nytt hovedmål for Voksenopplæringen er å være brobygger mellom tiden før, under og etter militærtjenesten. Som ledd i dette satses store ressurser

for å tilby den enkelte individuell yrkes- og studieveiledning. Skal yrkesveiledning og de øvrige VO-tiltak kunne gi den enkelte praktisk nytte, har VO-tjenesten funnet å ville innrette tilbudene etter yrkeslivets behov. Som et delmål for VO-tjenesten, er opplyst at man satser på økt bevisstgjøring og engasjement i samfunnsspørsmål. Derfor tilbys de vernepliktige å gjennomføre tidsaktuell samfunns- og samtidorientering. Man søker også å bidra til økt kompetanse for organisasjonsarbeid og annen samfunnsintegrering.

Som eksempler på tiltak for å nå målene med VO-tjenesten kan nevnes bl a arrangement av jobbsøkerkurs, etablering av jobbsøkerverksteder ved avdelingene og bistand til den enkelte med sikte på arbeid eller utdanning etter dimisjon.

Budsjettrammen for Voksenopplæringen var i 1996 på 109 mill. kroner. Ca 200 personer er fast tilknyttet VO-tjenesten, hvorav ca 100 vernepliktige voksenopplæringsassistenter. Årlig benyttes ca 1200 timelærere.

Det foregår også en utvikling innen Voksenopplæringen med sikte på et best mulig samarbeid mellom nærliggende militæravdelinger - også på tvers av våpengrenene.

Utsettelse med førstegangstjenesten p g a husdyrdrift

Med bakgrunn i enkelte domstolsavgjørelser og oppslag i media i 1996 har nemnda funnet grunn til en nærmere vurdering av de gjeldende bestemmelser vedrørende utsettelse/fritak med førstegangstjenesten for vernepliktige med eneansvar for næringsmessig husdyrdrift. Så vel i mediene som for domstolene er det hevdet at vernepliktige som av ulike grunner ikke makter å skaffe kvalifisert avløser som driftsansvarlig, under dagens system, kan bli tvunget til nedslaktning av sin buskap for å gjennomføre pålagt førstegangstjeneste. I samsvar med nemndas vedtak ble saken tatt opp med Forsvarsdepartementet i et brev fra Ombudsmannen hvor det bl a ble anført:

«Til tross for at enkelte saker fortsatt verserer for domstolene har nemnda tatt til etterretning at vernepliktige som har ansvar for eget husdyrhold og som innkalles til avtjening av førstegangstjenesten, på visse betingelser, kan stå i en slik nødvergesituasjon at de uten straffskyld kan unnlate å møte til tjeneste i samsvar med innkallingen. I lys av dette forhold er en kommet til at Forsvarets regler bør inneholde bestemmelser om fritak/utsettelse for slike situasjoner hvor det er overveiende sannsynlig at domstolene vil frita vedkommende for fremmøteplikten.

Vi er gjort kjent med at de gjeldende avløserordninger i landbruket ikke har vernepliktens førstegangstjeneste for øye, men gjelder sykdom, ferie, HV-tjeneste og repetisjonsøvelser.

En eventuell fritaks/utsettelsesordning må begrenses til de absolutte nødsituasjoner hvor nedslaktning av buskap ikke er til å unngå for gjennomføring av førstegangstjenesten. Utførlig dokumentasjon for en slik situasjon må kunne forelegges av den

vernepliktige. Ordningen bør derfor ikke gjelde gårdbrukere generelt men begrenses til vernepliktige med ansvar for eget husdyrhold. Som nødvendig dokumentasjon kan vi tenke oss fremlagt en detaljert og troverdiggjort beskrivelse av hvilke tiltak/ansettelser som er gjort med hensyn til å skaffe kvalifisert avløser for tjenesteperioden. Den vernepliktiges påstand om at nedleggelse av driften/nedslaktning av buskapen er eneste alternativ må bekreftes av offentlig myndighet f. eks. landbrukskontor/veterinær.

Vi vil anta at de tvangstilfeller som beskrevet ovenfor vil være svært begrenset antallsmessig, men vil likevel representere en særdeles vanskelig situasjon for den enkelte.

De gjeldende regler om utsettelse med førstegangstjenesten gir ikke muligheter for varig utsettelse, heller ikke i de forannevnte ekstreme tvangstilfeller. Det er etter vårt syn rettsikkerhetsmessig betenkelig at manglende administrative regler tvinger individet til straffedomstolene når et faktisk nødstillfelle foreligger.

Med bakgrunn i det foranstående er en kommet til å ville anbefale Forsvarsdepartementet å ta initiativ til å få innført regler som bedre ivaretar hensynet til det fåtall vernepliktige som her er berørt.

Som en mulig løsning kunne vi tenke oss å utvide den gjeldende utsettelsesordning for vernepliktige med eneomsorg for barn. Jfr. BUV del II og IV 10.5. Som kjent innvilges denne kategori vernepliktige etter søknad utsettelse med førstegangstjenesten så lenge hans status som eneforsørger består.

På den samme måte kunne vi tenke oss at vernepliktige med ansvar for næringsmessig husdyrhold, og som etter nærmere bestemmelser dokumenterer en nødvergesituasjon, innvilges utsettelse så lenge denne situasjon består.

Av hensyn til en konsekvent likebehandling vil vi anbefale at myndigheten til å innvilge utsettelse i slike tilfeller tillegges Vernepliktsverket med Forsvarsdepartementet som klageinstans.»

Ved kopi til Ombudsmannen er nemnda kjent med at departementet har tatt saken opp med FO slik:

«Ombudsmannen for Forsvaret har i tidligere referanse fremmet forslag om at vernepliktige som driver selvstendig husdyrhold gis fritak for eller utsettelse med førstegangstjenesten. Dette med bakgrunn i en aktuell sak som verserer for rettsapparatet (og som har i alle fall ett parallelt tilfelle).

Forsvarets ombudsmannsnemnd har foretatt en prinsipiell drøfting av spørsmålet, og har kommet til at en mulig løsning kan være å utvide gjeldende utsettelsesordning for vernepliktige med eneomsorg for barn. Denne ordningen gir som kjent den vernepliktige utsettelse etter søknad så lenge vedkommendes status som eneforsørger består. På samme måte tenker ombudsmannsnemnda seg at vernepliktige med ansvar for næringsmessig husdyrhold, og som etter nærmere bestemmelser dokumenterer en nødvergesituasjon, innvilges utsettelse så lenge denne situasjonen består.

Forsvarets overkommando bes kommentere dette utspillet, både prinsipielt og sett fra et praktisk synspunkt. Før Forsvarsdepartement tar stilling til forslaget, ønsker det å vite antallet vernepliktige dette kan dreie seg om per år. Det er naturlig å se begrepet husdyrdrift i vid forstand (f eks også der hvor driften gjelder pelsdyr, fiskeoppdrett eller kenneler). Videre er det viktig å undersøke om en eventuell

oppmyking for denne kategorien vil gi ringvirkninger ved at andre kan påberope seg å være i en tilsvarende nødvergesituasjon, og hvor stort det totale antall da eventuelt vil kunne bli.

Ordningen for vernepliktige med eneomsorg for barn blir for hvert år godkjent av Stortinget i forbindelse med behandlingen av forsvarsbudsjettet, gjr St prp nr 1 (1996-97) pkt 4.4.2 Særordninger. Den foreslåtte ordning for vernepliktige med husdyrdrift må i tilfelle på samme måte fremmes for de folkevalgte. Forsvarsdepartementet ser derfor forslaget i sammenheng med budsjettet for 1998. Overkommandoenes preliminnære uttalelse bør således være departementet i hende *innen 4 februar 1997*.

Forutsatt at Forsvarsdepartementet ønsker å gå videre med saken etter at overkommandoen har uttalt seg, vil det være behov for en gjennomgang av regelverket og å utforme en bakgrunnstekst for forslag til romertallsvedtak i St prp nr 1 (1997-98). Forsvarets overkommandos bidrag kan da eventuelt innarbeides i Forsvarssjefens rammefordelingsforslag for 1998.»

Yrkestilsetting som befal etter overskredet kontraktstid

I innberetningen til Stortinget for 1995 (Dok nr. 5-1995/96) ble det gitt omtale (side 26) av en klagesak vedrørende søknad om yrkestilsetting fra en løytnant med 13 års sammenhengende tjeneste som kontraktsbefal. Søknaden var avslått til tross for at maksimal kontraktstjeneste er begrenset til 6 år.

Ombudsmannen fant etter omstendighetene og hensett til klagerens lange tjenestetid å måtte anbefale Forsvarsdepartementet å gi klageren medhold slik at fast yrkestilsetting kunne finne sted. Som det fremgår av omtalen ble anbefalingen fulgt opp av departementet som samtidig fremkom med følgende henstilling til Forsvarets Overkommando:

«Forsåvidt gjelder saker omkring det omhandlende tema finner departementet etter omstendighetene å måtte be om at det fra de militære myndigheters side ryddes opp, og at gjeldende bestemmelser etterleves slik at man unngår tilsvarende saker for fremtiden»

Med bakgrunn i denne henstilling har FO i 1996 gjennomgått personelldokumentene, og det er opplyst at ca 120 blant Forsvarets kontraktsbefal i løpet av 1997 vil få tilbud om fast yrkestilsetting som offiser på nærmere angitte vilkår.

Tillitsmannsordningen

Som det fremgår av oppstillingen over møtevirksomheten innen tillitsmannsordningen i 1996 på side 17 har det funnet sted en økning i antallet tillitsmannsmøter i Hæren og Sjøforsvaret, mens det er en viss tilbakegang i antallet møter i Luftforsvaret.

I samsvar med nemndas tidligere anmodninger synes det å ha funnet sted en positiv utvikling vedrørende tillitsmannsopplæringen. Frafaller fra tillitsmannskursene synes å være redusert samtidig som tillitsvalgte ved mindre avdelinger får sin tillits-

mannsopplæring ved beordring til kurs ved større avdelinger. Nemnda er også kjent med at befal som er medlem av lokale tillitsmannsutvalg i stigende utstrekning vil bli beordret til å gjennomgå tillitsmannskurs.

Klagerett for frivillige HV - mannskaper

Fra Forsvarsdepartementet mottok nemnda et høringsutkast til ny forskrift til Lov om Heimevernet. I forbindelse med nemndas behandling av saken fremmet Ombudsmannen følgende innstilling til vedtak i nemnda:

«Jeg har gjennomgått utkastet og foretatt en bedømmelse av innholdet i lys av nemndas mandat som er begrenset til saker av rettighetsmessig karakter for personellet i Forsvaret. I sammenligning med de tidligere forskrifter er endringene i hovedsak knyttet til de nye bestemmelser i HV-lovens §§ 10 og 13 vedr. sammenhengende tjeneste, tjeneste til støtte for sivile arrangementer og tjeneste for å avverge eller begrense naturkatastrofer og alvorlige ulykker. De nye forskrifter innfører også kjønnsnøytrale betegnelser.

Vedrørende disse forslag finner jeg ingen grunn til kommentarer. Derimot er jeg kommet til at nemnda bør nytte anledningen til å foreslå en formalisert klagehjemmel for frivillig personell i Heimevernet som blir oppsagt fra videre tjeneste etter å ha blitt funnet «uverdigg eller uskikket» for tjeneste i HV. Jfr. pkt. 4 under «Frivillig tjeneste i Heimevernet (Lovens §§ 5 og 6).

De gjeldene forskrifter har ingen bestemmelse som sikrer den oppsagte en klageadgang, noe som etter min mening bør rettes opp. Som følge av en slik klageadgang bør det også innføres en bestemmelse som gir den oppsagte adgang til å kreve oppsigelsen begrunnet.

En klage over et oppsigelsesvedtak i den kommunale heimevernsnemnd bør avgjøres av Generalinspektøren for Heimevernet (GIHV), bl.a. for å sikre likebehandling på tvers av HV-distriktene. I lys av at den oppsagte selv dermed kan bringe saken inn for GIHV, finner jeg at oppsigelsessaker hvor det ikke er enstemmighet i den kommunale nemnd bør kunne avgjøres endelig av vedkommende distriktsjef - uten foreleggelse for GIHV.

Med henvisning til det ovenstående fremmes følgende innstilling til vedtak:

4. «Gjør heimevernspersonell seg uverdigg eller uskikket til tjeneste i Heimevernet, kan områdesjefen og områdets arbeidsutvalg legge frem forslag om oppsigelse av avtalen med øyeblikkelig virkning. Den oppsagte kan kreve å bli gjort kjent med oppsigelsesgrunnen. Saken går til den kommunale heimevernsnemnd. Saken er endelig avgjort hvis nemnda er enig. Forslaget fra områdesjefen og arbeidsutvalget og nemndas uttalelse må være enstemmige. I motsatt fall forelegges saken for distriktsjefen som tar endelig avgjørelse. Den oppsagte har rett til å klage over oppsigelsen. Klagen, som må være skriftlig, avgjøres av Generalinspektøren for Heimevernet etter forutgående uttalelse fra vedkommende distriktsjef.»

Nemnda sluttet seg enstemmig til Ombudsmannens forslag.

Velferdstjenesten

Under nemndas befaring ved Bardufoss flystasjon i april 1996 ble det overfor nemnda tatt opp et ønske om medvirkning til å få hevet stasjonens bevilgninger til velferdsformål. Velferdsoffiseren gjorde gjeldende at bevilgningene til velferdsformål ved stasjonen lå betydelig lavere enn ved sammenlignbare avdelinger i eget nærområde. På denne bakgrunn nevnte velferdsoffiseren at det foregikk en velferdsmessig forskjellsbehandling av soldatene i Troms.

På Ombudsmannens anmodning foretok FO/Velferdstjenesten en landsomfattende undersøkelse vedrørende tildeling av velferdsmidler ved et representativt utvalg av større og mindre tjenestesteder.

Undersøkelsen bekreftet at velferdsbudsjettet ved Bardufoss flystasjon i 1996 representerte det laveste beløp med kr 1,61 pr. tjenestegjørende dag mot kr 3,06 som gjennomsnitt for avdelingene i Nord-Norge.

Det har til tross for purringer ikke lyktes å få stasjonens kommentarer i sakens anledning. Undersøkelsen viser at avdelingene i Nord-Norge gjennomsnittlig tildeles et noe høyere beløp pr. mannskap/døgn til velferdsformål. Følgende tall er oppgitt.

	1995	1996
Nord-Norge ...	kr 3,11	kr 3,06
Sør-Norge	kr 2,70	kr 2,92

Utviklingen synes å avdekke en redusert prioritering av Nord-Norge. For begge landsdeler synes avsidesliggende avdelinger å være prioritert. Det er opplyst at FD har pålagt FO «å iverksette ordninger som åpner for økt differensiering av velferdstilbudet» ved å prioritere små og avsidesliggende avdelinger. I denne forbindelse har nemnda gjort følgende vedtak:

«Nemnda er kjent med at de vernepliktiges til-litsvalgte har reist krav om at det overfor avdelingene vurderes en minimumssats pr. soldat til velferdsformål. For å sikre at små og avsidesliggende avdelinger blir prioritert vil nemnda kunne tenke seg et system med en generell minimumssats og en noe høyere sats for de prioriterte små og avsidesliggende avdelinger, og anbefaler dette vurdert nærmere.»

Som tidligere nevnt viser undersøkelsen at velferdssektoren tilgodesees med svært varierende beløp ved de ulike avdelinger.

Dette antas å ha sammenheng med at avdelingene nå står friere med hensyn til anvendelse av de til-delte midler til avdelingens drift. Fra sentrale myndigheter foreligger sjelden noen styrende pålegg vedrørende innsatsen på velferdssektoren.

Heller ikke er Velferdstjenesten identifisert ved egen post i forsvarsbudsjettet (St. prp.nr.1), slik Forsvarets Voksenopplæring er det.

I forsvarsbudsjettet for 1997 er omtalen av velferdstjenesten begrenset til kun en setning.

Nemnda antar at Velferdstjenesten i Forsvaret forsatt skal ha til formål å fremme mannskapenes trivsel og derved høynet effektivitet i tjenesten. Forsvaret er pålagt et ansvar for de vernepliktiges totale hverdag i fritid og tjeneste. Voksenopplæringen og Velferdstjenesten har til særlig oppgave å ivareta mannskapenes behov og interesser i fritiden. Det synes således å være naturlig at disse to sektorene som tildels griper over i hverandre, bør undergis samme budsjetekniske fremstilling. For å sikre best mulig overordnet oversikt og styringsmuligheter vil nemnda anbefale at Forsvarets Velferdstjeneste utskilles som egen post i de årlige forsvarsbudsjetter med en tekstlig formålsbeskrivelse slik praksis er for kap. 1793 Voksenopplæringen. En slik bedret oversikt vil gi muligheter for å sikre mest mulig likeverdige velferdstilbud og at en politisk ønsket differensiering av velferdstilbudene blir gjennomført. Nemnda finner ikke avgjørende argumenter for at Voksenopplæringen og Velferdstjenesten fortsatt skal fremstilles ulikt i budsjettmessig sammenheng. Stortingets eventuelle kommentar imøtesees.

Nemndas befaringer

Som nevnt foran har nemnda også i 1996 foretatt besøk (befaringer) ved en rekke militæravdelinger forskjellige steder i landet. Ved sine befaringer ønsker nemnda å holde seg mest mulig informert om utviklingen innen vårt forsvar og ved sine befarringsrapporter å yte bidrag til en utvikling av Forsvaret som sikrer de ulike personellgrupper mest mulig likeverdige tjenesteforhold på tvers av våpengrener og geografisk beliggenhet. Etter befaringene i 1996 finner nemnda særlig grunn til å rette Stortingets oppmerksomhet mot følgende spørsmål som er omtalt i befarringsrapportene.

1. Av hensyn til opplæringsforholdene og arbeidsmiljøet for befal og menige synes det å foreligge et stort behov for mer støyfrie øvingsarealer ved Sessvollmoen etter at Gardermoen blir åpnet som hovedflyplass for den sivile luftfart.
2. Forsvarets hotellavtaler i Nord-Norge ansees som et særdeles attraktivt velferdstilbud for mannskapene Erfaringene viser imidlertid at de årlige bevilgninger på langt nær dekker behovet. Således har FO sett seg tvunget til å redusere refusjonssatsen fra kr 150,- til kr 100,- pr døgn for å fordele bevilgningen på et større antall mannskaper.
3. Etter besøket ved Hæravdelingene i Indre Troms er det nemndas inntrykk at det foreligger et stort investeringsbehov vedrørende innkvarteringsforholdene, fritidsanlegg og garasjer/vedlikeholdsanlegg. Nemnda viser særlig til følgende uttalelse etter besøket ved Setermoen:

«Nemndas generelle inntrykk etter besøket ved avdelingene på Setermoen er at det synes å være et

akkumulert behov for bygningsmessige tiltak innen innkvartering, messer og garasjer/verksteder.

Kjøretøyparken er fornyet i et stort omfang uten at investeringer i garasjer og verksteder er fulgt opp i takt med det økede behov.

Dette har ført til at topp-moderne kjøretøyer med avansert teknisk utstyr må stå utendørs og vedlikeholdes under «åpen himmel», også vinterstid under arktiske klimaforhold. Det synes å være grunn til bedre tilpassing mellom investeringene i materiell og investeringer i bygg og anlegg. Dette ville kunne innebære bedre tjenesteforhold for personellet og en mer rasjonell anvendelse av kostbart materiell.»

Tobakk og rusmidler

Forsvaret har de senere år gjennomført periodiske spørreundersøkelser om menneskenes bruk av rusmidler og tobakk.

Undersøkelsen i 1996 som omfatter svar fra 2667 soldater, viser at færre røyker tobakk daglig. Fra 1995 til 1996 er andelen gått ned fra 38,7 til 36,3%. Når det gjelder forholdet til alkohol viser undersøkelsen i 1996 at 10,0% svarer «har aldri brukt alkohol» mot 10,4% i 1995.

Hyppigheten av beruselse har imidlertid endret seg positivt idet 21,6 % oppgir å ha vært beruset mer enn 5 ganger i løpet av de siste 30 dager.

Tallet for 1995 var 22,7%.

14,2% oppgir å ha brukt hasj før fremmøte til tjeneste mot 13,2% i 1995. Det tilsvarende tall for 1994 var 10,0 %.

Forsvarets narkogrupper opplyser at antallet anmeldte narkosaker i Forsvaret har økt fra 409 saker i 1995 til 478 saker i 1996. Økningen er på hele 17%.

Antallet anmeldte narkosaker i 1996 ligger hele 60% over nivået i 1994. I Innst. S nr 169-1995-96 sluttet Forsvarskomiteen seg til nemndas anbefaling om at narkotikasituasjonen bør ha myndighetenes oppmerksomhet.

Med bakgrunn i de ovennevnte tall og nemndas

kjennskap til forholdene for øvrig, finner en å måtte understreke betydningen av at det stadig stigende narkotikaproblem i Forsvaret holdes under kontroll. Nemnda vil vise til at politiet over hele landet rapporterer om økende narkotikaforbruk blant ungdom helt ned til grunnskolealder.

Forsvaret må således være forberedt på å motta rekrutter som allerede har mange års bakgrunn fra narko-miljø.

Dette vil stille stadig større krav til at våpenopplæringen kan foregå under full sikkerhet og at nye rekrutter ikke stifter aktiv kontakt med narkotiske stoffer under militærtjenesten. Nemnda vil vise til at militærtjenesten for mange kan representere den siste mulighet til konstruktiv kontakt med offentlige myndigheter med sikte på å bringes inn i et behandlingssystem.

Det er nemndas syn at Forsvaret så langt det er forenlig med primær oppgavene må ta sin del av det samfunnsmessige ansvar for å bidra til at ungdom med rusproblemer kan bringes inn i et aktivt behandlingstilbud. Dette vil nødvendigvis kreve en nærmere kontakt mellom Forsvarets myndigheter og det sivile behandlingssystem.

Samtidig må Forsvarets eget kontrollapparat tilføres ressurser i samsvar med de krav situasjonen stiller.

Sikkerhetsklareringssaker

Nemndas medlem Ivar Johansen viser til Ombudsmannens behandling av klagesaker vedr. sikkerhetsklarering. Dette medlem ser det som rimelig at Stortinget foretar en nærmere avklaring av hvorvidt denne type saker etter opprettelsen av Stortingets kontrollorgan for overvåkings-, etterretnings- og sikkerhetstjenesten hører hjemme under Ombudsmannen for Forsvaret og/eller det nye kontrollorgan.

SAKER SOM ER BEHANDLET AV OMBUDSMANNEN

I 1996 har Ombudsmannen mottatt 105 nye registrerte saker. I tillegg er behandlet 18 saker fra tidligere år. I 44 av de ferdig behandlede saker er avgjørelsen endret i favør av klageren. Som opplyst foran i beretningen har det i tillegg til de registrerte klagesakene vært en rekke henvendelser der Ombudsmannen og hans medarbeidere har kunnet løse saker for personellet ved uformell kontakt med partene. Det er også i 1996 kommet henvendelser som er henvist til andre organer, f eks til Stortingets om-

budsmann for forvaltningen, som rette vedkommende. Saksfordelingen på forsvarsgrenene ser slik ut 1996:

FD - fellesstaber	21%
Hæren	34%
Sjøforsvaret	22%
Luftforsvaret	21%
Heimevernet	2%

MENIGE MANNSKAPER

Verneplikt - utskrivning - rulleføring

Ombudsmannens kontor behandler i årets løp en lang rekke telefoniske og besøksmessige henvendelser under denne gruppe. De fleste tilfeller gjelder spørsmål om rettigheter, alternative tjenestemuligheter, mulighetene for valg av våpengren og tjenesteart/tjenestested.

Det er Ombudsmannens erfaring at vernepliktsforvaltningene strekker seg langt for å imøtekomme personlige ønsker om våpengren og tjenesteart. Slike saker løses ofte ved telefonsamtaler med vernepliktsmyndighetene.

Det er registrert to klagesaker i denne gruppe som har nødvendiggjort skriftlig bearbeidelse.

Den ene av disse to gjaldt spørsmålet om hvorvidt klageren kunne ansees vernepliktig i Norge når han etter egne opplysninger også var vernepliktig i Italia. Etter en viss korrespondanse ble saken stillet i bero i påvente av klagerens nærmere dokumentasjon vedrørende hans vernepliktsforhold i Italia. Innkallingen til militærtjeneste i Norge ble fastholdt. Klageren har senere ikke latt høre fra seg.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

I denne gruppe er det i år behandlet 11 registrerte saker. I 3 av disse sakene har de militære myndigheter endret avgjørelsen i favør av klageren. Det er i tillegg behandlet en rekke telefoniske og skriftlige henvendelser som ikke har nødvendiggjort formell saksregistrering.

I denne saksgruppe finner man vanligvis klagete maer som krever en nøye avveining mellom klagerens private/sivile interesser og Forsvarets tjenestlige behov. Det er Ombudsmannens erfaring at militære myndigheter vanligvis viser stor vilje til å imøtekomme velbegrunnede behov hos mannskapene.

Det er særlig grunn til å kreditere Vernepliktsverkets sentrale og regionale organer for samvittighetsfull skjønnsutøvelse, ofte under krevende avveiningsforhold.

I

Fra en vernepliktig og hans mor mottak Ombudsmannen følgende brev:

«NN har søkt om fritakelse fra militærtjenesten. Begrunnelsen er at moren lever på sosial stønad i påvente av uføretrygd. Hun har dårlig helse og er avhengig av sin sønn både av økonomiske og helsemessige grunner. NN har fått avslag på sin søknad om fritakelse, og vi føler oss urimelig behandlet. Sender med kopi av legeattest, brev fra advokat ang. uføretrygden og avslaget om fritaket fra militærtjenesten.»

Saken ble i første omgang drøftet telefonisk med klageren hvoretter følgende brev ble sendt til klageren:

«Etter telefonsamtalen legges til grunn at De etter nærmere overveielse vil møte til førstegangstjenesten i samsvar med innkallingsordren.

Dersom det skulle oppstå spesielle problemer under tjenesten forstår vi at De er kjent med adgangen til å søke om utsettelse med resterende tjeneste, eventuelt søke velferdspolisjoner, overføring til et tjenestested nærmere hjemmet m.m. Deres spørsmål av økonomisk karakter anbefales tatt opp med avdelingens velferdsoffiser.

Som kjent kan De også ta ny kontakt med vårt kontor dersom De skulle ønske en nøytral vurdering av en sak som er behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret.»

Vårt kontor har senere ikke hørt fra hverken klageren eller hans mor.

II

En 29 år gammel vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på fritak for resterende førstegangstjeneste.

Han opplyste å ha blitt dimittert fra rekruttskolen etter 2 ukers tjeneste for ca 8 år siden. Dimisjonsårsaken var etter klagerens opplysninger store boutgifter og store gjeldsforpliktelser ellers. I de påfølgende år hadde han etter søknad stadig fått innvilget utsettelse med resttjenesten.

Ved den siste innkalling var hans søknad om ytterligere utsettelse blitt avslått og innkallingen fastholdt. I sin klage til Ombudsmannen redegjorde klageren for sine store økonomiske problemer og om vanskene militærtjenesten ville medføre for arbeidsgiveren og familien.

I sin redegjørelse for saken til Ombudsmannen opplyste vernepliktsforvaltningen bl a følgende:

«Som det framgår av vedlagte korrespondanse mellom NN og Forsvaret, har han selv søkt og fått innvilget utsettelse med førstegangstjeneste en rekke ganger. Forsvaret har vist forståelse for hans vanskelige økonomiske situasjon, har innvilget hans søknader om utsettelse og har hver gang gitt vedkommande ny fordeling til avdelinger i Østlandsområdet.

NN har ved personlig framføring på Vernepliktsforvaltning X og i møte med sjef VFX blitt orientert om muligheten for å søke om overføring til Heimevernet etter 90 dagers tjeneste. NNs framstilling av saken kan tyde på at han forventer en innkalling til 90 dagers tjeneste. VFX ser imidlertid verken rent teknisk eller iht bestemmelsesverket, ingen mulighet for en slik løsning. Søknad om overføring kan først fremmes etter framføring på rekruttskolen. Personell som overføres til Heimevernet skal godkjennes for slik tjeneste av den kommunale HV-nemnd i vedkommendes bostedskommune. HV -nemnden er su-

veren i sin avgjørelse, og Vernepliktsforvaltning X har derfor ingen mulighet for å gi lovnad på slik tjeneste på forhånd.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren slik:

«I vårt brev datert 24 mai d å ble saken forelagt Vernepliktsforvaltning X til uttalelse, hvorefter VFX's uttalelse er gitt i brev datert 31 mai d å. Kopi vedlegges.

Ombudsmannens oppgave er å foreta en nøytral vurdering dersom vernepliktige mannskaper skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret.

Etter Vernepliktslovens § 3 er norske mannlige statsborgere etter utskrivning vernepliktige fra 1 jan i det år han fyller 19 til utgangen av det år han fyller 44 år. Det foreligger ingen hjemmel for innvilgelse av fritak fra førstegangstjeneste av velferdsgrunner. Når det gjelder utsettelse med førstegangstjenesten vises til Deres tidligere korrespondanse med VFX som synes å ha utvist stor velvillighet etter Deres søknader.

Med hensyn til mannskapenes ulemper/problemer i forbindelse med fravær fra familie og arbeide må opplyses at det i tillegg til ordinære permisjoner er adgang til å søke velferdspermisjoner ved spesielle behov. Spesielle problemer som måtte oppstå under førstegangstjenesten gir også adgang til å søke ytterligere utsettelse med tjenesten. Når det gjelder muligheten for overføring til Heimevernet vises også til VFX's redegjørelse, idet vi må bemerke at det ikke foreligger noen godkjent ordning med innkalling til 3 mndrs førstegangstjeneste. Innkallingen til den utsatte førstegangstjenesten må betraktes som rettmessig og i samsvar med gjeldende vernepliktsordning. For øvrig må opplyses at enhver er forpliktet til å møte i samsvar med en innkallingsordre, så lenge en ikke har mottatt en annen skriftlig ordre. For eventuelle ytterligere spørsmål kan De om ønskelig ta telefonisk kontakt med undertegnede.»

III

En vernepliktig som var innkalt til avtjening av 12 mndr. førstegangstjeneste klaget til Ombudsmannen over manglende innvilgelse av hans søknad om utsettelse for å studere jus. Klageren ønsket primært å få innvilget utsettelse i 6 år for fullføring av studier, subsidiært overføring til 6 mndrs. førstegangstjeneste med sikte på å kunne starte studiene neste høst etter militærtjenesten.

Saken ble tatt opp med vernepliktsmyndighetene som viste stor vilje til å avpasse militærtjenesten i forhold til hans subsidiære ønske. Ombudsmannen kunne avslutte saken med brev til klageren slik:

«Med hensyn til spørsmålet om utsettelse med førstegangstjenesten til jus-studiet er fullført synes VPXs uttalelse å være i samsvar med fast innarbeidet praktisering av regelverket for slike saker.

Det sees midlertid opplyst at VPX ikke motsetter seg at De får endret fremmøtetid for avtjening av førstegangstjenesten fra juli 96.

Når det gjelder søknaden på et subsidiært grunnlag om 6 måneders førstegangstjeneste for overføring til Heimevernet vises til VPXs brev pkt 5, hvor det fremgår at VFX ikke motsetter seg en slik løsning.

På bakgrunn av telefonsamtalen forutsettes at De tar omgående kontakt med Vernepliktsforvaltning X for en nærmere avklaring vedrørende fremmøtestedet og fremmøtetidspunkt.

Det må presiseres at innkalt personell er forpliktet til å møte i samsvar med innkallingen så lenge personellet ikke har mottatt en annen ordre fra Forsvaret.

Med henvisning til telefonsamtalen synes det pr i dag ikke grunn til å foreta ytterligere tiltak i saken fra vårt kontor. For eventuelle ytterligere spørsmål kan De om ønskelig ta telefonisk kontakt med vårt kontor.»

Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestelettelser

I denne gruppe er det i 1996 behandlet 3 saker.

I

En vernepliktig tilskrev Ombudsmannen med ønske om å bli overført fra 12 til 9 mndrs. førstegangstjeneste. Klageren opplyste at han allerede under sesjonen hadde tatt opp det samme spørsmål, og hadde fått inntrykk av at det ville bli tatt hensyn til hans ønske. Ved mottak av innkallingsordren hadde han med bekymring konstatert at tjenestetiden var fastsatt til 12 mndr.

Som begrunnelse for sitt ønske om kortere tjenestetid fortalte klageren om en vanskelig situasjon i hjemmet etter at familien var blitt rammet av en naturkatastrofe. Under ulykken hadde klageren mistet sin mor og familiens bolig med innbo var gått tapt. Såvel hans far, som han selv, hadde fortsatt psykiske problemer etter de lidelser som var gjennomlevet.

Saken ble forelagt vedkommende vernepliktsforvaltning som umiddelbart imøtekom klageren, og innvilget ham 9 mndrs. tjeneste i nærheten av hjemstedet.

II

De to øvrige saker i denne gruppen gjaldt søknader om å få redusert tjenestetiden fra 12 til 9 mndr. med den begrunnelse at tjenestens art ikke følte meningsfull. I begge saker hadde Ombudsmannen følgende konklusjon:

«Etter gjeldende bestemmelser om allmenn verneplikt skal førstegangstjenesten avtjenes i samsvar med innkallingsordren fra Forsvaret, herunder med den varighet som er bestemt for den aktuelle rulle. Dersom det foreligger et militært tjenestlig behov kan forsvarsgrenstab riktignok beslutte overføring fra en rulle til en annen rulle (eks fra 12 til 9 måneders førstegangstjeneste).

Endringer av rulle representerer imidlertid en unntaksordning som synes anvendt kun i spesielle tilfelle etter Forsvarets behov.

Som hovedårsak til søknaden om overføring fra 12 til 9 måneders førstegangstjeneste sees opplyst at De finner tjenesten for rutinepreget, og De viser til forskjellsbehandling.

Vi legger til grunn at De er innkalt til 12 måneders førstegangstjeneste som er i samsvar med den

varighet Stortinget har bestemt som ordinær førstegangstjeneste (Stortingsproposisjon nr 1 1995-96).

På bakgrunn av de foreliggende opplysninger kan vi ikke se noen grunn til å hevde at De er urettmessig eller usaklig forskjellsbehandlet.»

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering, tilbakeføring i grad

I denne gruppe er det i år behandlet 18 saker. De fleste saker gjelder klage over avslag på søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet, og klage over avslått søknad om førtidsdimittering.

I

En vernepliktig gjorde henvendelse til Ombudsmannen med anmodning om bistand for å bli overført til et tjenestested nærmere hjemmet eller midlertidig dimisjon. I sitt lange brev redegjorde klageren om sine tilpasningsproblemer på tjenestestedet, og om vanskene med å vinne forståelse hos avdelingslegen for en angivelig kneskade. Klageren skrev bl a:

«Skulle jeg få nei på søknaden min, vil jeg be om midlertidig utsettelse av førstegangstjenesten. Det på grunnlag av kjæresten min og min egen helse. Jeg har i de siste dagene spist dårlig. Jeg har gått ned i vekt og kroppen er slapp og sliten. Jeg sover dårlig om nettene. Jeg gruer meg hver søndag før avreise til X. Jeg blir kvalm og har kastet opp de siste søndagene før avreise. På onsdag 6.11, kastet jeg opp ved frokosten. Jeg var kvalm og kroppen var slapp. Jeg klarer ikke å få tanken bort fra at jeg ikke kan se kjæresten min før neste helg. Jeg klarer ikke å konsentrere meg om den jobben jeg skal gjøre Det vil hjelpe å komme nærmere henne, helst så nærme at jeg kan bo hjemme under tjenestetiden.»

Som ledd i klagebehandlingen ble saken drøftet i regimentets personellgruppe som ut fra en totalbedømmelse av klagerens situasjon kom til at overføring til et tjenestested nærmere hjemmet burde innvilges i det foreliggende tilfelle. Et par uker etter personellgruppens vedtak mottok Ombudsmannen et brev fra klageren hvorfra siteres:

«Jeg må beklage at jeg ikke har skrevet før, eller ringt deg, men alt har gått så fort de siste dagene. Jeg fikk overføring til X. Men de kunne ikke love noe før jul, men jeg fikk som jeg hadde søkt om. Tusen takk for hjelpen.»

II

En vernepliktig som hadde fått avslag på sin søknad om 6 ukers førtidsdimisjon for tiltredelse av en sommerjobb skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«Jeg har søkt førtidsdimisjon med 6 uker på bakgrunn av en sommerjobb som jeg har fått tilbud om hos NN. Sommerjobben er nødvendig for meg for at jeg skal få råd til å dekke utgiftene som studiene mine fra høsten - 96 vil føre til. Jeg har fått innvilget plass ved NHH, en plass jeg må si fra meg dersom jeg ikke har økonomi til å dekke de utgiftene som følger av studier i dag. Lån og stipend som man får

innvilget fra Statens Lånekase er basert på at man skal ha en bi-inntekt på ca kr 30 000,- til 50 000,-. Den beste tiden for en student til å opparbeide seg en slik sum er ved hjelp av en sommerjobb.

Mister jeg sommerjobben hos NN, vil jeg med andre ord bli gående arbeidsledig når jeg dimiterer fra Forsvaret. Noe jeg ikke kan se vil tjene samfunnet, Forsvaret eller meg.

Søknaden ble først sendt inn for y-avd hvor jeg fikk avslag. Anke ble sendt inn til X hvor jeg også fikk avslag. Søknadene mine er blitt avslått på bakgrunn av skriv 51138/95/FO/PI-1/AD/ad/542.5 pkt. 4 avsnitt 2. Begrunnelse for avslaget er at man må ha fast arbeid for å få innvilget førtidsdimisjon med 6 uker. Det er imidlertid ikke nevnt noe om fast ansettelse i dette punktet. Det står følgende:

«Førtidsdimisjon grunnet arbeid kan innvilges til søkere som har fått tilsagn om ansettelse i stilling hvor ansettelse er betinget av at stillingen må tiltres før formell dimisjonsdato».

Brevet ble av Ombudsmannen besvart slik:

«De mottatte saksdokumenter er gjennomgått hvoretter vi må konstatere at Deres søknad om førtidsdimisjon for tiltredelse av en sommerjobb er behandlet i samsvar med gjeldende bestemmelser.

En kopi av de opprinnelige - og fortsatt gjeldende - bestemmelser vedrørende førtidsdimisjon grunnet utdanning eller arbeid vedlegges til Deres informasjon. I telefonsamtale med oberst X, FO har en fått opplyst at ordet «fast» dessverre ved en beklagelig inkurie er falt ut ved skrivingen av FO's brev av 30. nov. 1995, som De refererer til.

FO har opplyst at denne feilen nå vil bli rettet opp ved en særskilt presisering overfor mottakerne av det nevnte brev.

Etter denne presisering vil det være bragt samsvar mellom brevet av 30/11-95 og de bakenforliggende bestemmelser.

For å belyse tidligere praksis vedlegges også utdrag av en innberetning fra Ombudsmannnemnda til Stortinget, som omhandler en tilsvarende søknad om førtidsdimisjon for tiltredelse av et 10 mndr. langt vikariat.

Det skal også opplyses at den vernepliktige ikke har noe rettskrav på å få innvilget førtidsdimisjon idet reglene foreskriver at myndighetene «kan» innvilge søknader som oppfyller vilkårene - herunder vilkåret om fast ansettelse.

De tjenestlige hensyn vil være bestemmende for i hvilken utstrekning søknader som fyller vilkårene kan bli innvilget.

Deres søknad synes behandlet i samsvar med gjeldende bestemmelser og tidligere praksis.

Vi finner således ingen grunn til kritikk mot vedtaket eller ytterligere tiltak i sakens anledning.»

III

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand etter å ha fått avslag på søknad om førtidsdimisjon. Klageren hadde fått et tilbud om fast ansettelse i sin fars firma, som i et brev hevdet at det var «sterkt ønskelig» at sønnen kunne tiltre jobben 5 uker før ordinær dimisjonsdato.

En klage til vedkommende våpengrenstab hadde ikke ført frem. Klageren hevdet fortsatt at hans søk-

nad måtte ansees som tilfredsstillende dokumentert og at han således fylte vilkårene for å få søknadet innvilget.

Etter gjennomgang av saksdokumentene og innhenting av nærmere opplysninger avsluttet Ombudsmannen saken med følgende brev til klageren:

«I anledning ovennevnte sak vises til Deres brev dat 2 d m (mottatt pr telefaks) og telefonsamtale samme dag.

Forøvrig mottok vi senere samme dag kopi av FO/X's brev til Dem dat 1 feb d å.

Når det gjelder muligheten for å dimittere før ordinær dimisjonsdato sees at X i det nevnte brev har gitt Dem en korrekt beskrivelse av formålet med den omtalte bestemmelsen.

Med hensyn til regelverkets praktisering vises forøvrig til redegjørelsen gitt Dem i ovennevnte telefonsamtale.

Ved et tilbud om fast stilling hos en ny arbeidsgiver blir det først og fremst spørsmål om en begrunnelse for hvorfor tiltredelsen ikke kan utsettes til ordinær dimisjonsdato. Videre er det spørsmål om ansettelsestilbudet evt må bortfalle m.m. Den enkelte søknad blir gjenstand for en skjønsmessig vurdering.

Etter Deres opplysninger legges til grunn at ansettelsestilbudet er fra Deres far som har full eierrådighet over familiebedriften. Videre legges til grunn at De har arbeidet periodevis i bedriften fra aug 94 til feb 95, og forutsetter å få arbeide i bedriften igjen etter endt førstegangstjeneste, så snart det foreligger nye oppdrag for bedriften. Vi forstår Dem slik at det tidligere arbeidsforholdet ikke har vært kontraktsregulert. Det er opplyst at bedriften har behov for Dem i dag, noe som imidlertid ikke er tilstrekkelig grunn til å innvilge førtidsdimisjon.

Vi forstår det slik at dersom De må fullføre førstegangstjenesten kan det oppstå en viss risiko for at De må vente på arbeide i bedriften i 2-3 måneder.

På bakgrunn av de foreliggende opplysninger og med henvisning til telefonsamtalen kan vi ikke se at avslaget på søknaden bygger på noen feilaktige premisser.

Med hensyn til en så vidt mulig lik praktisering av regelverket kan vi således ikke se noen grunn til å rette kritikk mot FO/X's vedtak i saken.»

IV

En vernepliktig som først hadde søkt om overføring til et tjenestested nærmere hjemmet anmodet om bistand med sikte på dimisjon og overføring til HV.

Søknaden om overføring til annet tjenestested var til tross for 4 mndrs. saksbehandlingstid fortsatt ikke besvart, og klageren ønsket derfor å få løst sine problemer i hjemmet ved overføring til HV. Som bakgrunn for sine overføringssøknader fremhevet klageren at han sammen med sin samboer og deres to år gamle barn kort tid før militærtjenesten hadde flyttet til en annen by der samboeren hadde fått stilling som sykepleier. Stillingen som sykepleier innebar imidlertid mange natte- og kveldsvakter foruten arbeid i enkelte helger. Dette hadde medført store problemer med hensyn til omsorgen for barnet. I betraktning av tidsaspektet ble saken drøftet telefonisk med de berørte militære myndigheter, som etter nær-

mere overveielse kom til en for klageren positiv løsning av saken. Saken kunne avsluttes med følgende brev til klageren:

«Det vises til Deres brev datert 6 d m (mottatt ved vårt kontor den 11 d m) og telefonsamtaler den 14 d m.

Vi har notert oss opplysningen at De av sosiale grunner søkte om overføring til tjeneste nærmere hjemmet primo juli 96, og at De fremdeles ikke har mottatt noe endelig svar på søknaden.

Årsaken til den lange saksbehandlingstiden kan pr i dag synes noe uklar.

Etter det som er opplyst har manglende svar på søknaden om overføring til tjeneste nærmere hjemmet foranlediget Deres søknad om dimisjon og overføring til etterfølgende tjeneste i Heimevernet.

Etter telefonisk kontakt med Vernepliktsforvaltning X er vi som kjent blitt meddelt at De nå er godkjent for overføring til HV, og etter Deres opplysning legges til grunn at Y regiment har meddelt Dem at dimisjon vil bli iverksatt omgående.

Med henvisning til telefonsamtalen blir Deres klagesak som avtalt å avslutte ved vårt kontor, men for eventuelle ytterligere spørsmål kan De om ønskelig ta ny kontakt med vårt kontor».

V

En vernepliktig hadde over en periode på 6 - 7 uker forgjeves anmodet sin avdeling om overføring til en mindre belastende tjenestestilling. I sin klage til Ombudsmannen opplyste mannskapet at han stadig var plaget av hodepine. I den senere tid hadde han også hatt perioder med kvalme og magesmerter. Klagerens medisinske problemer var bekreftet ved attest fra militærlege som også hadde anbefalt overføring til mindre «stressende tjeneste». Saken ble umiddelbart tatt opp med vedkommendes tjenesteavdeling. En uke senere innlöp melding om at klageren nå var overført til annen tjeneste.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av materiell

Det er behandlet 6 klagesaker vedrørende erstatningskrav mot mannskaper som er gjort erstatningspliktige for tap eller skade på personlig utstyr. I samtlige saker er avgjørelsen endret til klagerens fordel ved at kravet er frafalt i sin helhet eller erstatningskravet er blitt redusert.

I

En nydimittert vernepliktig klaget over at han var gjort erstatningsansvarlig for visse militære effekter som han manglet ved innleveringen i forbindelse med dimisjon. Soldaten hadde straks fremmet en klage som avdelingen hadde avslått. Erstatningskravet - kr 2.245,- var inndrevet ved ufrivillig trekk i hans dimisjonsgodtgjørelse. Til Ombudsmannen skrev klageren bl a slik:

«Etter å ha avtjent verneplikten dimiterte jeg fra X-forsvarets avd Y den 13 september 1995, og i for-

bindelse med dimisjonen ble jeg trukket kr. 2245,- fra min dimisjonsgodtgjørelse. Trekket ble begrunnet med at deler av mine effekter manglet ved innlevering.

I vedlagte skriv til avdelingen av 22 september 1995, har jeg klaget på det foretatte trekket, men som det fremgår i skriv som også følger vedlagt fra avdelingen av 2 januar 1996, er klagen avslått.

Jeg synes begrunnelsen som er gitt i avdelingens skriv er helt uholdbar og følgelig trekket merkelig og helt urimelig. Jeg tør derfor anmode om Ombudsmannens assistanse for å få utbetalt mitt tilgodehavende av dimisjonsgodtgjørelsen.

Ved ankomst X - forsvarets avd Y i midten av januar 1995, ble vi alle meddelt at militære effekter som vi sjelden eller aldri ville benytte under tjenesten uten videre kunne anbringes der hvor også mannskapets sivile effekter kunne oppbevarers. Dette som følge av plassmangel i skapene i forlegningen. Formentlig også fordi det var tryggere å ha utstyret nedlåst enn å ha det liggende på et rom som det ikke er tillatt å låse.

Jeg bestrider ikke at jeg manglet effekter ved innlevering, men jeg kan hverken forstå eller akseptere at Forsvaret kan trekke i min dimisjonsgodtgjørelse all den stund jeg ikke har utvist uaktsomhet på noen som helst måte. Jeg har tvert imot fulgt oppfordringen og vernet om mine militære effekter ved å anbringe disse på et sted der de skulle være sikret ved at de var låst nede, og følgelig ikke tilgjengelig for enhver.

Det blir ganske uten mening når Forsvaret hevder at fordi mine militære effekter ble fratatt meg på et sted som egentlig var beregnet for sivile effekter, så finner man det kvalifisert uaktsomt med det resultat at Forsvaret har hjemmel til å trekke meg i min dimisjonsgodtgjørelse. Jeg må si jeg har vanskelig for å forstå den logikk som legges til grunn for det resonnement som Forsvaret gjør gjeldende for å hjemle trekk i mine dimmepenger.

Det faktiske forhold er jo at muligheten for å få frastjålet sine effekter er mye større når de må anbringes i forlegningsrommet, som til enhver tid er tilgjengelig for mer eller mindre alle i leiren. Såvidt jeg vet var det ingen av soldatene på kasernen som oppbevarte nevneverdig av sine utleverte militære effekter på rommet. Grunnen til dette var jo den anbefaling vi fikk ved ankomst Y og som i det vesentlige var begrunnet i de forhold som jeg har nevnt ovenfor, og som jeg som de andre soldatene fulgte. Noe annet kunne jeg da vel ikke gjøre enn å stole fulgt og helt på de som hadde ansvar, og som jeg la til grunn hadde erfaring med hva som kunne skje. Noe annet hadde da nærmest vært uansvarlig fra min side.

Som nevnt innledningsvis anmoder jeg om Ombudsmannens bistand for å få utbetalt den dimisjonsgodtgjørelse som jeg urimelig og urettmessig er blitt trukket.

På grunn av den vanskelig økonomiske situasjonen jeg som en rekke andre dimitenter er i, håper jeg De kan se snarlig på saken og tillater meg på forhånd å takke for svar.»

Saken ble først drøftet telefonisk med klagerens motpart hvorefter Ombudsmannen skrev slik til avdelingen:

«NN har i brev dat 20 jan d å anmodet om Ombudsmannens vurdering av ovennevnte sak. Kopi vedlegges.

Foruten spørsmålet om erstatningsansvar for tapte militære effekter har NN spesielt klaget over at erstatningskravet er inndrevet ved ufrivillig trekk av kr 2.245,- fra dimisjonsgodtgjørelse.

Han ber om å få utbetalt dette beløpet snarest mulig, bl a grunnet en vanskelig økonomisk situasjon.

I henhold til Tjenestereglement for Forsvaret (TfF) KI 7 u gr 707.23 er erstatningsansvar avhengig av en skjønnsmessig vurdering over om tapet i det konkrete tilfellet er forvoldt ved uaktsomhet, eventuelt kvalifisert uaktsomhet fra mannskapets side (alternativt pkt a eller pkt b).

Etter de foreliggende opplysninger er de militære effektene blitt stjålet fra et avlåst lagerrom for privat utstyr. NN hevder at mannskapene ved ankomst til avdelingen var blitt meddelt at militære effekter som sjelden benyttes kunne anbringes på dette avlåste rommet.

Forøvrig er anført at det måtte være tryggere å ha det aktuelle utstyret nedlåst slik han hadde gjort, i forhold til å ha effektene liggende på et rom det ikke var tillatt å låse. Mannskapet hevder således at han hele tiden har opptrådt aktsomt og i god tro om at effektene var anbragt på et sikkert sted.

Hva angår selve beregningen av erstatningsbeløpet, jfr TfF 703.27 er intet opplyst i de mottatte dokumenter.

En klage over vedtak om ilagt erstatningsansvar gis som hovedregel oppsettende virkning, således at betaling eller inndrivelse av erstatningsbeløpet utstår i påvente av klagebehandlings utfall.

I henhold til TfF 703.25 er det således forutsatt at eventuelt trekk skjer etter frivillighet.

Ved henvisning til telefonsamtale med Z den 29 d m legges til grunn at Y vil foreta en fornyet vurdering av saken snarest mulig, hvorefter utfallet vil bli meddelt vårt kontor. Dersom klagen ikke skulle bli tatt til følge bes samtlige saksdokumenter sendt vårt kontor for en etterfølgende behandling av saken.»

Ca. 6 uker senere mottok Ombudsmannen kopi av følgende brev fra avdelingen adressert til klageren:

Det vises til sakens helhetlige dokumenter

Saksfakta:

- Ved dimittering ble De trukket kr 2.245,- av dimisjonsgodtgjørelse for manglende innlevering av militære effekter.
- De påklaget denne avgjørelsen, hvorefter Y opprettholdt sitt tidligere standpunkt.
- Ombudsmannen for Forsvaret har tilskrevet Y i sakens anledning med påvisning av konkrete bestemmelser spørsmål om hvordan erstatningsbeløpet er fremkommet.

Y har vurdert sakskomplekset på nytt

Følgende avgjørelse er fattet.

NN fritas for trekk i dimisjonsgodtgjørelse av kr 2.245,-

Grunnlag

Til grunn for avgjørelsen ligger flere forhold til saken, blant annet er det vanskelig å rekonstruere hvordan effektene konkret ble bort. Det er derav noe urimelig at NN bærer/tillegges den helhetlige skyld for tapet.

Avslutning

Y beklager lang saksbehandling, en ber imidlertid om noe forståelse for dette ut fra den omstillingsprosess vi gjennomfører.

Vi håper ikke dette har påvirket din holdning til Forsvaret i negativ retning. Kr 2.245,- vil bli sendt Dem i nær fremtid.»

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til avdelingen med kopi til klageren:

«Det vises til Ys brev av 8. d.m. hvorved meddeles at vedtaket om å gjøre erstatningsansvar gjeldende overfor NN i anledning tap av militære effekter nå er frafalt. Avgjørelsen synes å være truffet i lys av en korrekt tolkning av erstatningsreglene. Jfr. TFF kl. 7.

Som det fremgår av vårt brev datert 30. januar d.å. synes det foretatte trekk i dimisjonsgodtgjørelsen å være foretatt uten hjemmel. NN hadde ikke erkjent erstatningsplikt. Dimisjonsgodtgjørelsen skulle således ha vært utbetalt NN i sin helhet ved dimisjon og utklarering.

I medhold av § 2 i Lov om renter ved forsinket betaling m.m. av 17. des. 1976 anmodes om at NN snarest mulig får utbetalt det tilbakeholdte beløp på kr. 2.245,- med tillegg av lovbestemt rente 12% p.a. beregnet fra tilbakeholdelsesdato og inntil betaling finner sted.»

Kosthold

Det er behandlet en klagesak i 1996 vedrørende kosttilbudet i Forsvaret. Den aktuelle klagesak hadde bakgrunn i en tvist vedrørende beregning av økonomisk erstatning for privat kosthold under deler av militærtjenesten.

Saken har ikke generell interesse og gis derfor ikke nærmere omtale.

Underbringelse - transport, forlegningsforhold, hjemmeboerstatus

Det er behandlet tre klagesaker i denne gruppe. Samtlige saker gjelder klage over avslått søknad om hjemmeboerstatus. Ingen av sakene gjør krav på særskilt omtale.

Da det ofte synes å herske uklarhet vedrørende de gjeldende bestemmelser om soldatenes muligheter for å kunne bo i hjemmet under tjenesten refereres følgende retningslinjer. Jfr KTF, avd. 1. nr 4 1989:

«Med personell med «hjemmeboerstatus» menes i dette tilfelle vernepliktige mannskaper, vervede og elever ved militære skoler som under tjeneste etter søknad er innvilget tillatelse til å bo og spise privat.

Hovedregelen er at nevnte personellkategorier forlegges og forpleies ved egen avdeling. Således kan Forsvaret ikke pålegge disse å bo og spise privat. Imidlertid kan avdelingens sjef ut fra beredskapsmessige og tjenestemessige hensyn innvilge «hjemmeboerstatus» basert på frivillighet og etter søknad i følgende tilfelle:

a) når avdelingen ikke har tilfredsstillende forlegning eller forpleiningskapasitet.

b) når sosialmedisinske- eller andre tungtveiende velferdsgrunner foreligger. Gifte og samboende med omsorg for barn gis prioritet.

Den som gies tillatelse skal til enhver tid holde avdelingen underrettet om nøyaktig adresse og eventuelt tlf nr.

Vedkommende forplikter seg til å delta i alle typer tjeneste ved avdelingen forøvrig. Han/hun skal oppbevare sitt feltutstyr på vedkommende avdelings forlegning, militære effekter som oppbevares privat skal være innelåst.

Personell med hjemmeboerstatus kan tilståes reisegodtgjøring, erstatning for kost og kvarter etter gjeldende bestemmelser i FR del I pkt 1.2 og 5.8.

For å holde kontroll med personell som har utbetalt penger for å bo og spise privat under tjeneste, permisjon, sykdom mv og som ikke skal spise i Forsvarets messer har Forsvarets Intendantturnevnd vedtatt egne bestemmelser, jfr Ktf Avd I nr 3 1985 side 37. Det forutsettes imidlertid at avdelingens sjef tilpasser ordningen etter lokale forhold.»

Forsvarsdepartementet har ved brev av 6.okt. 1993 bestemt at FO skal være administrativt klageorgan i saker vedrørende hjemmeboerstatus.

Tjenesteforhold - sikkerhetsklarering

I 1996 er det behandlet 5 klagesaker i denne gruppe. De fleste klagesaker vedrørende avslag på sikkerhetsklarering er relatert til at vedkommende p.g.a. tidligere sivile forelegg eller dommer ikke er blitt opptatt ved militære skoler/kurs eller ikke er funnet skikket for spesielle tjenestestillinger hvor sikkerhetsklarering er nødvendig.

I

En hovedtillitsvalgt gjorde henvendelse til Ombudsmannen og klaget over stor underbemanning av vernepliktige mannskaper ved avdelingens MP-avdeling og sanitetsavdeling.

Etter klagerens mening var tjenestebelastningen blitt urimelig stor på de gjenværende mannskaper ved disse to avdelingene etter at mange var dimittert, dels også som følge av førtidsdimittering.

Etter oppklarende korrespondanse med det angjeldende tjenestested ble saken forelagt vedkommende våpengrenstab. Under klagebehandlingen ble det som en midlertidig ordning overført mannskaper til de to nevnte avdelinger fra andre avdelinger på tjenestestedet.

Etter å ha innhentet nærmere opplysninger og kommentarer fra tjenestestedet skrev våpengrenstaben bl.a. slik til Ombudsmannen:

«Av kommentarene fremgår at tildeling av menige har vært mindre enn forutsatt, men en vesentlig grunn til underbemanning har også vært førtidsdimittering. Særlig var belastningen stor på gjenværende personell før tildeling fra ny kontigent. X opplyser videre å ha endret vaktrutinene i den hensikt å redusere belastningen på personellet - noe som også HTV bekrefter ved sitt skriv datert 27 okt 95.

Som utgangspunkt må imidlertid være at når det

oppstår akutt personellmangel, må oppgavene tilpasses tilgjengelig styrke. Førtidsdimittering er ikke forusatt hvis gjenværende personell derved påføres urimelig belastning. Etter YSTs oppfatning har X, etter at HTV tok opp saken, funnet en rimelig løsning på tjenestebelastningen for nevnte mannskapskategorier. YST vil forøvrig søke å øke tildeling av menige mannskaper til landstasjonene slik at bemanningen bedre samsvarer med organisasjonen.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren hvor det bl.a. heter:

«Med brev fra FO/YST dat 28 mars d å, sendt Dem som gjenpartsadressat, er vi meddelt at det etter YSTs oppfatning er funnet en rimelig løsning på tjenestebelastningen etter at De tok opp saken.

Forøvrig sees opplyst at YST vil søke å øke tildeling av menige mannskaper til landstasjonene slik at bemanningen bedre samsvarer med organisasjonen.

På bakgrunn av de foreliggende opplysninger, og med henvisning til dagens telefonsamtale, antas at det ikke foreligger grunn til ytterligere tiltak fra vårt kontor dersom vi ikke skulle høre noe annet fra Dem.»

Vervede og kvinner i Forsvaret

Det er behandlet 2 saker i denne gruppen.

Gruppen omfatter foruten ordinært vervet personell(grenaderer) også kvinner som utfører frivillig militærtjeneste, og menig personell i frivillig tjeneste utenlands. Det er Ombudsmannens erfaring at det kvinnelige personell som etter egen søknad gjør militærtjeneste, finner seg vel til rette i det militære miljø.

Også rent fritidsmessig skjer det en positiv utvikling i Forsvaret hva angår forholdene for kvinners militærtjeneste. Selv om kvinnene fortsatt utgjør en svært beskjeden andel av soldatmassen må det ansees som positivt at jenter ikke sjelden velges som tillitsvalgt for soldatene.

Permisjoner

Foruten en rekke skriftlige og telefoniske henvendelser har kontoret i løpet av 1996 behandlet 5 formelle klagesaker i denne gruppen.

De fleste permisjonsspørsmål må løses ved bruk av telefon/telefaks idet klagen ofte innløper svært kort tid før permisjonen ønskes påbegynt.

I

En vernepliktig, som forgivevis hadde søkt om å få innvilget velferdspermisjon kl.B i forbindelse med skifte av privat bosted, anmodet om Ombudsmannens bistand. Permisjonssøknaden var innvilget som velferdspermisjon kl. C som ikke kvalifiserer for dekning av reiseutgiftene. Reiseutgiftene var beregnet til ca kr 2500,-.

Av saksdokumentene fremgikk at klageren i hen-

hold til leiekontrakt med huseier var forpliktet til å fraflytte leiligheten innen fastsatt dato.

Saken ble tatt opp med vedkommendes tjenestested som etter fornyet vurdering bl.a. skrev slik til klageren:

«Etter samråd med Ombudsmannen viser det seg at praksis når det gjelder vurdering av permisjonstyper varierer fra avdeling til avdeling. Dette skyldes at Permisjonsdirektivet kun gir generelle retningslinjer og det er opp til avdelingssjefene selv å vurdere hver enkelt sak.

X ønsker å ha en praksis i slike saker som er mest mulig på linje med andre avdelinger. Etter nærmere undersøkelser og sammenligning med praksis i andre avdelinger finner vi at den aktuelle permisjonssaken bør klassifiseres som velferdspermisjon klasse B, og ikke i klasse C som tidligere fastholdt. Avdelingen omgjør derfor tidligere vedtak, og innvilger N N velferdspermisjon klasse B med reisestønad for det aktuelle tidsrom.»

Velferd

Under ombudsmannsnemndas befaring ved Bardufoss flystasjon i april 1996 ble det reist kritikk mot stasjonens tildeling av midler til velferdsformål.

Med henvisning til påståtte store ulikheter i tildelte velferdsmidler mellom naboavdelingene i Indre Troms anmodet velferdsoffiseren om Ombudsmannens interesse for saken.

Som det fremgår av saksfremstillingen under avsnittet om de generelle spørsmål er saken behandlet i flere av nemndas møter i 1996.

Individuelle klagesaker vedrørende velferdstjenesten i Forsvaret foreligger ikke i 1996.

Disiplinærsaker

Det er i 1996 behandlet 6 registrerte saker i denne gruppen, foruten en disiplinærsak mot et befal.

I tillegg har kontoret mottatt en rekke skriftlige og telefoniske henvendelser fra refset personell hvor kontorets bistand har kunnet begrenses til veiledning om de ordinære klagemuligheter innen det militære system.

I

Hovedtillitsvalgt for mannskapene ved en avdeling i Nord-Norge anmodet om Ombudsmannens initiativ etter at en av hans medsoldater var beordret til å ligge i telt fra samme dato og «inntil han lærte å våkne tidsnok», slik det het i kompanisjefens ordre. Bakgrunnen for straffetiltaket var at soldaten over en periode hadde forsovet seg seks ganger. Saken ble drøftet med vedkommende kompanisjef som bekreftet hovedtillitsvalgtes saksfremstilling.

Etter å ha blitt gjort kjent med at den foran nevnte «straffereaksjon» ikke var noe hjemlet disiplinærmiddel opplyste kompanisjefen at han ville annullere ordren. Ombudsmannen har senere intet hørt i sakens anledning.

II

På vegne av en nydimittert soldat anmodet advokat NN om Ombudsmannens bistand i anledning av at soldatens førerkort var blitt beslaglagt av hans militæravdeling ved dimisjon. I følge saksopplysningene var førerkortet blitt holdt tilbake av hans troppssjef fordi soldaten skyldte avdelingen kr 200,-.

Pengekravet hadde etter det opplyste sin bakgrunn i at troppssjefen hadde utbetalt en annen soldat de nevnte kr 200,- som førerkortinnhaveren angivelig skulle skyldte vedkommende soldat.

Det var opplyst at førerkortet hadde lånt pengene av medsoldaten, etter at avdelingen hadde avslått hans søknad om stønad til reiseutgifter for å møte som vitne i en rettssak hvor han hadde møteplikt.

Saken ble tatt opp med vedkommende troppssjef og hans kompanisjef, hvoretter Ombudsmannen kunne meddele advokaten at førerkortet var lovet oversendt samme dag.

III

En vernepliktig var som refselse ilagt en bot på kr 800,-, subsidiært ni dagers arrest, for angivelig å ha forlatt tjenesten ved sin avdeling en nærmere angitt dato ca kl 1400 uten gyldig permisjon, og returnert tjenesten etter et fravær på fire døgn og 11 timer. Soldaten som nå var dimittert etter fullført tjeneste hadde forgjeves klaget refselsessaken inn for vedkommende divisjonssjef som første klageinstans. Heller ikke klagenemnda for disiplinærsaker i Forsvaret hadde funnet grunn til å imøtekomme klageren. Vedkommendes vernepliktsforvaltning hadde derfor fått refselsessaken oversendt for innkreving av boten.

På klagerens anmodning innvilget vernepliktsforvaltningen oppsettende virkning inntil saken var blitt behandlet hos Ombudsmannen.

Det aktuelle stridstema i saken var spørsmålet om hvorvidt klagerens avreise ca kl 1400 den angjeldende dag var å betrakte som avreise i samsvar med den innvilgede permisjon, «etter endt tjeneste» samme dato.

Etter gjennomgang av saksdokumentene og nærmere kontakt med klageren og vedkommendes foresatte - anmeldende - offiser, syntes det å foreligge uklarheter med hensyn til hvilke forutsetninger som var lagt til grunn ved innvilgelse av permisjon, særlig med hensyn til definisjonen av «etter endt tjeneste» den aktuelle dag.

Den anmeldende troppssjef ble anmodet om å avgi en nærmere redegjørelse for de uklarheter som syntes å hefte ved saken.

Fra troppssjefen mottok Ombudsmannen en skriftlig redegjørelse som ble avsluttet slik:

«Korporal NN var en meget pålitelig og dyktig soldat, og jeg må innrømme, spesielt etter de siste telefonsamtaler vi har hatt, at jeg tror han handlet i god

tro. Hvis jeg hadde visst det jeg nå vet den gangen jeg skrev anmeldelsen ville jeg ikke sendt inn anmeldelse på korporal NN.

Min anbefaling er at klagen til NN tas til følge, at refselsen trekkes tilbake.»

Etter dette ble saken tatt opp med Klagenemnda slik:

«NN har anmodet om Ombudsmannens vurdering av ovennevnte refselse for ulovlig tjenestefravær. Det vises til NNs anførsler i brev av h h v 19 apr d å og 8 mai d å.

NN har forøvrig søkt Vernepliktsforvaltning Y om utsettelse av fristen for betaling av den ilagte bot, i påvente av sakens behandling ved vårt kontor. Etter telefonsamtale med VFY den 26 apr d å legges til grunn at denne søknaden er innvilget av VFY.

Tidspunktet for den refsbare handling ses relatert til begivenheter den 1 juni 1995. 15 mars 1996 ses saken behandlet i Klagenemnda for disiplinærsaker i Forsvaret.

Sakens klagetema synes å gjelde spørsmålet om NN hadde forlatt tjenesten i den tro at permisjon var innvilget.

Refselsen er basert på en anmeldelse fra foresatt befall, lt X, datert 12 jun 95.

Anmelderen tror imidlertid nå at NN har handlet i god tro. Det vises til notat fra lt X datert 29 apr d å. I notatets pkt 8 anbefaler lt X at refselsen trekkes tilbake.

Etter at saken ble behandlet av Klagenemnda synes det således fremkommet nye opplysninger som formodentlig ville blitt vektlagt av nemnda dersom opplysningene hadde foreligget på det aktuelle tidspunkt.

Sakens dokumenter vedlegges, idet vi tør anta at nemnda vil behandle saken på nytt etter det som nå er fremkommet.

Utfallet av nemndas behandling bes vennligst meddelt vårt kontor.»

Ved den fornyede behandling i Klagenemnda ble refselsesvedtaket opphevet. Klagenemnda anførte bl.a:

«Klagenemnda er sterkt i tvil om man her egentlig står overfor nye bevis. I det nå fremlagte notat fastholdes at det var gitt beskjed om vedlikehold etter infanteriløpet torsdag frem til ca kl 1900-2000, og at dette ble meddelt soldatene i troppen. Også i sin vitneforklaring var lt X usikker på om NN var med på møtet, og han er fortsatt usikker på det. Klagenemnda har i sin avgjørelse lagt til grunn at NN var blitt gjort kjent med denne ordre, enten direkte eller gjennom de andre soldatene.

På den annen side mener nemnda at det bør komme NN til gode at det nå viser seg at lt X har behandlet denne saken så klønete som han faktisk må sies å ha gjort, og det vil etter nemndas mening fremstå som urimelig om refselsen skal bli stående når det nå er fremkommet at den som igangsatte saken på et tidlig tidspunkt var av den oppfatning at anmeldelsen ikke skulle være inngitt. Det eneste riktige skulle da selvsagt vært å henvende seg til sin foresatte å gjøre oppmerksom på forholdet. Klagenemnda finner det også kritikkverdig at lt X heller ikke da han ble bedt om å gi en forklaring i tilknytning til nemndas behandling ikke «tonet flagg», men valgte å håpe på at «tvilen» skulle redde NN.

Klagenemnda kan bare spekulere i hva som har vært løytnantens motiv for sin fremgangsmåte.

Hadde lt X forklart seg slik for nemnda i forbindelse med behandlingen 15 mars 1996, mener nemnda at refselsens ville blitt opphevet.

Slik saken nå står mener nemnda at det er såvidt mye tvil om de subjektive vilkår for å refse NN er til stede at refselsens må bli å oppheve.

Forholdet mellom befal og menige

Det er behandlet en registrert klagesak i denne gruppen.

Saken har ikke generell interesse og gis derfor ikke nærmere omtale. Som en generell bemerkning vedrørende forholdet mellom befalskorpset og de menige mannskaper vil Ombudsmannen anføre som et gjennomgående inntrykk at det daglige samarbeidet under tjenesten synes å være meget positivt.

Også mannskapenes tillitsvalgte fremhever samarbeidet med sitt foresatte befal som generelt positivt.

Tillitsmannsordningen

Det er heller ikke i 1996 mottatt noen klagesaker vedrørende tillitsmannsordningen. Ombudsmannen finner grunn til å peke på at ordningen med gjennomgående tjeneste (0 +ordningen) som innebærer at de berørte avdelinger mellom hvert innrykkskull foretar full mannskapsutskiftning, også innebærer betydelige kontinuitetsproblemer for tillitsmannsordningen.

Den tidligere ordning med tillitsvalgte fra forskjellige innrykkskull innebar en særdeles fordelaktig mulighet for «overlappende» praksis ved overgangen mellom fratredende og tiltredende tillitsvalgte. En viktig mulighet for erfaringsoverføring innen tillitsmannsordningen er således gått tapt ved de avdelinger som i hovedsak baserer seg på 0 + - ordningen. En nærmere drøfting av dette problem er innledet i tillitsmannsordningens ulike organer.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter i utvalgene. Statistikken føres i henhold til TMO-reglens pkt 1.4.

Hæren 46 (51) utvalg med 262 møter (260)
Sjøforsvaret . 29 (27) utvalg med 119 møter (102)
Luftforsvaret 16 (17) utvalg med 68 møter (78)

Tallene for 1995 i parentes.

Godtgjørelser - økonomiske forhold

Det er behandlet en registrert klagesak i denne gruppe.

I

En vernepliktig klaget over manglende innvilgelse av en søknad om reisetilskudd for besøk til sin fraskilte far.

Klageren hadde søkt om å få nytte en av sine fri permisjonsreiser for å besøke sin far som de siste fem år hadde vært bosatt i Canada.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at slik reisestønad bare kan innvilges mannskaper som er bosatt hos den ene av sine foreldre og som ikke mottar botillegg. Med henvisning til at klageren var innvilget botillegg til dekning av husleie for studenthybel utenfor morens bostedskommune hadde tjenestetstedet anført at det ikke forelå noen hjemmel for å kunne innvilge hans søknad.

«Du kan ikke få både i pose og sekk» skrev avdelingen i sitt avslag til klageren. Idet avslaget syntes å bygge på en «ufravelighetstolkning» av reglene og at klagetemaet tidligere ikke var behandlet av vårt kontor fant Ombudsmannen å ville forelegge saken for FO som overordnet myndighet.

Også FO fastholdt avslaget, dog uten noen prinsipiell drøfting av regelanvendelsen eller vurdering av om klagerens sak kunne rettferdiggjøre dispensasjon fra den aktuelle bestemmelse i Perm.direktivet.

Med sikte på en slik prinsipiell vurdering ble saken forelagt Forsvarsdepartementet. Heller ikke FD fant at den foreliggende klagesak inneholdt momenter som burde tilsi et endret vedtak.

Departementet anførte imidlertid bl.a. følgende:

«Avgjørelsen i den foreliggende klagesak er basert på den definisjon av faktisk hjemsted som er gitt i Fredsregulativet Del I, kommentaren til pkt 5.6 om frie hjemreiser. «Ugifte mannskaper som mottar botillegg, får boligens adresse regnet som hjemsted», jfr Permisjonsdirektivet Vedlegg C, pkt 19.

Boforhold som er etablert i utdanningsøyemed betraktes som ordinært boforhold når utdanningen skal fortsette etter militærtjenesten, og det dokumenteres at mannskapet skal opprettholde boforholdet etter avsluttet tjeneste. På bakgrunn av nevnte bestemmelser finner departementet at overkommandoenes avgjørelse er korrekt.

Det reises spørsmål om bestemmelsen kan gi urimelig utslag. I det foreliggende tilfelle har soldaten etablert et boforhold i forbindelse med at han studerer til Examen Philosophicum i tiden 21 august - desember 1995. Han skal påbegynne studier i Bergen 15 januar 1997, etter at førstegangstjenesten er avtjent. En kan i et slikt tilfelle spørre seg om berettigelsen av å opprettholde boforholdet. Han har ønsket å beholde hybelen fordi den var rimelig (kr 1900,- pr mnd). Det innebærer et betydelig gode å få dekket disse boutgiftene i ett år. På den annen side har mannskapet antagelig ingen spesiell tilknytning til studiestedet etter et såvidt kortvarig opphold og det er naturlig at han reiser hjem til den bopel som er registrert i folkeregisteret, som også er morens bopel.

Bestemmelsen kan imidlertid slå ut på andre måter, alt avhengig av hvor soldaten tjenestegjør i forhold til studiebofel og foreldrehjemmet. Dersom tjenestestedet er nærmere foreldrehjemmet enn studiebofel, går dette i soldatens favør som kan benytte seg av reise til annet sted enn studiebofelen, ref FR Del I, pkt 5.6.4. I foreliggende tilfelle kan soldaten alternativt reise til moren. Departementet har registrert at soldater som avslutter sine studier, som hovedregel anser seg for å være etablert utenfor foreldrehjemmet og ønsker å opprettholde et boforhold som er etablert i studieøyemed eller etablere et nytt utenfor foreldrehjemmet. Boforhold opprettet ifm studier kan bli et permanent boforhold, men flytting

gen kan i h t folkeregisterets regler ikke meldes før etter avsluttet utdanning.

Soldatens far jobber i Canada på oppdrag fra X. Det er ikke uvanlig at arbeidstaker i slike tilfeller har vilkår med rett til hjemreiser til Norge.

Når forholdet oss bekjent ikke er tatt opp tidligere, kan dette tyde på at bestemmelsen i alt vesentlig ikke gir spesielt urimelige utslag. Det kan etter departementets oppfatning ikke anses å være spesielt urimelig at soldaten ikke får dekket utgifter til å besøke faren i Canada under avtjening av førstegangs-tjenesten. Bestemmelsen slik den nå praktiseres er entydig og må forutsettes å gi en mest mulig likebehandling og et rettfærdig resultat.

Etter en totalvurdering er departementet kommet til at det ikke er grunnlag for å dispensere fra gjeldende regelverk i den foreliggende sak.

Alternativet til någjeldende definisjon av faktisk hjemsted vil være den adresse som er registrert av folkeregistret. Som vi har vært inne på kan også en slik definisjon i enkelte tilfeller gi utslag som ikke er til gunst for soldaten.

Når det gjelder soldater som bor sammen med den ene av foreldrene og mottar 50% botillegg på sosiale kriterier, synes det rimelig at vedkommende får anledning til å ta ut halvparten av reisene til den andre av foreldrene. En spesiell ordning for akkurat denne kategori kan innarbeides i regelverket uten å endre hovedregelen, som vi foreløpig vil ha til nærmere observasjon.»

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til klageren:

«I anledning ovennevnte klagesak vises til vedlagte kopi av brev fra Forsvarsdepartementet datert 21. d.m. Som det fremgår har departementet i det foreliggende tilfelle ikke funnet grunn til å dispensere fra reglene i Fredsregulativet Del I kommentarer til pkt. 5.6 og Perm. direktivet Vedlegg C, pkt. 19 - siste ledd.

Departementet fastholder således avslaget på søknaden om å få dekket en fri permisjonsreise til Deres far i Canada.

Som tidligere uttalt har en ved vårt kontor ikke hatt til behandling et tilsvarende klagetema. Med bakgrunn i at Y's avslag syntes å være basert på den prinsipielle oppfatning at ingen som mottar bostøtte kan få innvilget fri besøksreise til foreldre bosatt i utlandet, fant en fra vår side å ville nytte anledningen til en prinsipiell avklaring hos overordnet myndighet.

Saken ble således forelagt FO ved vårt brev av 5. aug d å. FO's utredning av saken i brev av 11 sep munnet ut i en godkjennelse av Y's avslag, dog uten noen prinsipiell drøftelse eller vurdering av om den foreliggende sak kunne gi grunn til å dispensere fra den regelutvikling som ble lagt til grunn.

På denne bakgrunn fant vi å ville innhente Forsvarsdepartementets uttalelse, hvoretter saken ble oversendt ved vårt brev av 26 sep. Departementets drøftelse av saken synes å innebære at botillegg som er innvilget til opprettholdelse av midlertidig studie-bøpel under visse omstendigheter ikke bør stå hindrende for at også fri besøksreise til utlandet kan innvilges.

Departementet har imidlertid kommet til at Deres sak ikke inneholder slike momenter som bør utløse et dispensasjonsvedtak. Derimot uttaler departementet at soldater som bor sammen med den ene av foreldrene og mottar 50% botillegg på sosiale kri-

terier bør få anledning å ta ut halvparten av reisene til den andre av foreldrene.

Med bakgrunn i departementets grundige drøftelser synes en nødvendig prinsipiell avklaring å ha funnet sted. De forannevnte regler i permisjonsdirektivet og Fredsregulativet setter ikke et absolutt forbud mot å få innvilget fri besøksreise til utlandet når botillegg er innvilget, slik Y's begrunnelse kunne oppfattes. I likhet med departementet er en også ved vårt kontor kommet til at Deres sak ikke inneholder momenter av en karakter som kan gi grunnlag for dispensasjon.

En vil imidlertid ikke unnlate å nevne at Deres klagesak har bidratt til en nødvendig avklarende drøftelse av de aktuelle bestemmelser.»

Sykesaker

Det er behandlet 10 klagesaker i denne gruppe mot 4 saker i 1995. Flere av årets saker gjelder klage fra personell som i forbindelse med forestående militærtjeneste mener seg berettiget til fritak for verneplikt som følge av medisinske problemer. I slike saker vil en som regel måtte henvise klageren til den medisinske kontroll som vil finne sted ved innrykk hvor fritaksspørsmålet vil bli vurdert.

I

En vernepliktig anmodet om bistand med sikte på å få gjennomført en legeundersøkelse omgående, idet han forgyves i 5 uker hadde forsøkt å få timeavtale med militærlege. Klageren hevdet at det ved hans tjenestested var en sviktende helsetjeneste pga legemangel og at bare soldater med alvorlige skader og akutte lidelser fikk adgang til lege. Heller ikke klagerens kompanisjef hadde lyktes i sine forsøk på å få gjennomført en legeundersøkelse. Etter kontorets innhenting av nærmere opplysninger ble saken umiddelbart tatt opp med vedkommende avdelingslege som straks lovet å innkalle klageren til undersøkelse av kneskaden.

II

En HV-mannskap klaget over å ha blitt dimittert fra videre HV-tjeneste mot sin vilje. I følge saksopplysningene var klageren funnet medisinsk uskikket til heimevernstjeneste av vedkommende distriktssjef og områdeutvalg. Forslaget om dimisjon var tatt opp av politiets representant i den kommunale HV-nemnd. Ombudsmannens gjennomgang av saken avdekket at dimisjonsvedtaket var truffet uten at noen legebedømmelse av klageren hadde funnet sted. Etter en viss avklarende korrespondanse - også med Heimevernsstaben besluttet sistnevnte at saken skulle forelegges legenemnd for en bedømmelse av klagerens medisinske skikkethet for videre tjeneste i Heimevernet. Klageren har senere ikke latt høre fra seg.

III

En vernepliktig som var blitt syk under et permisjonsopphold hjemme hadde søkt om å få refundert

sine utgifter til konsultasjon ved et privat legesenter. Klageren opplyste at han hadde sett seg tvunget til å oppsøke sivil lege da det ikke var noen militær lege tilgjengelig. Utgiftene ved legebesøket var oppgitt til ca kr 1600,- hvorav trygdekontoret hadde refundert kr 200,-. Klagerens krav om refusjon av det resterende beløp var blitt avvist av adm. off. ved tjenestestedet. Saken ble tatt opp med sanitetsavdelingen på klagerens tjenestested som etter nærmere kontakt med Forsvaret sanitet kunne meddele at refusjonskravet ville bli dekket.

IV

En vernepliktig klaget over manglende forståelse for sine medisinske problemer hos militærlegen. Klageren mente seg uskikket for videre militærtjeneste etter at en medfødt ryggslidelse hadde forverret seg under tjenesten, og dessuten hadde han andre helseproblemer. Med bakgrunn i klagerens brev skrev Ombudsmannen slik til Sanitetsavdelingen ved det aktuelle tjenestested:

«NN har i brev datert 1 jun d å anmodet om Ombudsmannens bistand i anledning ovennevnte sak.

Kopi vedlegges.

Iflg NN har han store smerter i ryggen, i høyre ben, i høyre halvdel av hodet, vannlatingsproblemer, søvnløshet m m.

På bakgrunn av de opplyste problemer mener NN å være uskikket til å gjennomføre førstegangstjenesten. Ombudsmannen har som kjent ikke adgang til å overprøve medisinsk faglige vurderinger.

Imidlertid vil vi anta at NN vil bli fremstilt for en ny medisinsk bedømmelse, eventuelt av faglig overordnet myndighet i samsvar med gjeldende regelverk.

Som gjenpartsadressat meddeles NN at han om ønskelig kan ta ny kontakt med vårt kontor dersom det skulle oppstå eventuelle problemer i tilknytning til den nye militære legebedømmelsen.»

Ca tre uker senere mottok Ombudsmannen svar på ovennevnte henvendelse hvorved ble opplyst at klageren var blitt fremstilt for legenemnd og der kjent «tjenestedyktig på permanent basis».

Sosiale saker

Det er i årets løp behandlet 7 saker i denne gruppe. Til sammenligning kan nevnes at saksantallet i denne gruppe de nærmest foregående år er slik:

1995 – 10 saker
1994 – 11 saker
1993 – 18 saker
1992 – 19 saker
1991 – 25 saker
1990 – 49 saker

Årsaken til det reduserte antall klager vedrørende sosialsaker antas å være at velferdskontorene og FO P8 har ervervet seg gode rutiner og økt ekspertise på behandling av soldatenes sosiale problemer.

De senere års revisjon av sosialkatalogen (regelverket) har også medført en bedre tilpassing av stønadsreglene i forhold til soldatenes faktiske behov. Det kan opplyses at det i 1996 ikke er behandlet noen saker vedrørende billånsrenter, et klagetema som i 1990 - 91 utgjorde en hovedgruppe blant sosialsakerne.

I

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om botillegg for en leilighet han hadde inngått leieavtale om på tjenestestedet kort tid før militærtjenesten. Etter klagerens opplysninger hadde han valgt å tilflytte stedet i håp om å kunne skaffe seg stilling som ingeniør - slik han nylig var blitt utdannet til. Nærmere undersøkelser i saken viste at leieavtalen var tidsbegrenset med opphør av leieforholdet på dimisjonstidspunktet. Flyttingen var heller ikke registrert i Folkeregisteret. Ombudsmannen fant ikke grunn til å rette kritikk mot myndighetenes avslag.

II

En vernepliktig klaget over at hans tjenesteavdeling hadde fremsatt krav om tilbakebetaling av behovsprøvet botillegg. Avdelingen hadde ved etterkontroll blitt kjent med at klageren i løpet av fire nærmere angitte måneder hadde hatt sivil inntekt som oversteg reglenes maksimumsgrense på 1/2 G. (G - Folketrygdens grunnbeløp) etter fradrag av dokumenterte boutgifter. Klageren gjorde gjeldende at reglene om behovsprøving ikke hjemlet behovsprøving for den enkelte måned men at hele kalenderår måtte legges til grunn.

Etter avdelingens beregninger hadde klageren de aktuelle fire måneder fått utbetalt ca kr 6.100,- for meget og som nå ble krevet tilbakebetalt. Da saken ikke var behandlet av overordnet klageorgan, ble saken forelagt FO/Velferdstjenesten. Til spørsmålet om månedlig eller årlig behovsprøving anførte FO bl a:

«Inntekter som mannskapet mottar under førstegangstjenesten skal ikke behovsprøves ved at inntektene fordeles jevnt over hele tjenestetiden. Inntekt skal behovsprøves i forhold til botillegget for den aktuelle måned hvor inntekten utbetales til mannskapet. Dette innebærer at dersom han som enslig i en eller flere måneder mottar lønn som overstiger et halvt grunnbeløp i folketrygden (1/2 G), så skal den overskytende delen være egenandeler for de faktiske boutgiftene. Slik som saken i dette tilfellet foreligger, anser FO at det er viktig at eventuelt for høyt utbetalt botillegg blir tilbakebetalt. Selv om mannskapet ikke forventet seg inntekter på det tidspunktet han søkte om behovsprøvet botillegg, skulle han, jfr egenerklæringen i sin søknad, meldt fra om dette.»

Den videre saksbehandling avdekket imidlertid at avdelingen ved beregningen av klagerens faktiske månedlige boutgifter hadde oversett visse utgiftsposter og derfor fremmet krav om tilbakebetaling på

feilaktig grunnlag. Etter at nærmere dokumentasjon for de faktiske boutgifter var fremskaffet ble avdelingsens tilbakebetalingskrav frafalt i sin helhet.

III

En vernepliktig som bare delvis hadde fått innvilget stønad for sine boutgifter anmodet om Ombudsmannens «gransking» av saken. I følge saksopplysningene hadde klageren månedlige boutgifter på ca kr 3.700,- hvorav ca 1.700,- var dekket ved behovsprøvet botillegg fra Forsvaret.

Forsvarets begrunnelse for det reduserte botillegg var at klageren før militærtjenesten hadde motatt et månedlig bidrag fra sine foreldre - bosatt i utlandet - på kr 2.000,-. Ved innrykk til militærtjenesten var foreldrenes støtte bortfalt. Under Ombudsmannens klagebehandling fremla klageren bekreftede opplysninger om at foreldrenes støtte var ment som stønad til fritidsstudier, som beløp seg til ca kr 17.000,- pr halvår. En dokumentasjon vedrørende klagerens lønnsinntekt før militærtjenesten bekreftet at han ved egne midler var i stand til å forsvare sine boutgifter. Fritidsstudiene ved en privat datahøyskole var imidlertid betinget av foreldrenes støtte. Etter disse nye opplysninger ble saken oversendt FO til fornyet behandling. FOs nye gjennomgang av saken medførte følgende konklusjon:

«Forsvarets overkommando viser til sakens dokumenter hvor det fremgår at mannskapet i klage til Ombudsmannen for Forsvaret har gitt ytterligere opplysninger og dokumentasjoner, som etter FOs syn endrer sakens karakter i forhold til vedtaket av 31 oktober 1995.

Mannskapet har nå redegjort for sitt etableringsforhold i en regnskapsoversikt. Han har dokumentert og synliggjort studieavgiftene til X Datahøyskolen, som sannsynliggjør nødvendig hjelp fra foreldre under studietiden. Dersom mannskapet ikke hadde hatt studieavgifter å betale, ville han ha klart seg selv med stipend/lån og lønn.

Med bakgrunn i ovennevnte vil FO tilstå mannskapet behovsprøvet botillegg til dekning av faktiske boutgifter med kr. 3.715,- pr mnd.

Botillegget skal etterreguleres og gis m v f innrykksdato.

Det allerede utbetalte botillegg går til fradrag.»

Etter at Ombudsmannen hadde gjort klageren kjent med utfallet av FOs nye behandling skrev klageren tilbake til Ombudsmannen slik:

«Jeg vil med dette få takke for særdeles god hjelp og personlig støtte i forbindelse med min boligsak mot forsvaret. Jeg vil spesielt få fremheve hjelpen jeg fikk fra Egil H. Nilsen. Han har gitt gode råd og tips om hvordan angripe saken for å komme ut av det hele med æren i behold. Sakens utfall burde være bevis nok på hvilken glimrende jobb han har gjort.»

Forsvarets skolevirksomhet

Det er behandlet 5 saker i denne gruppe.

I

En vernepliktig som hadde fullført et offshore sikkerhetskurs klaget over at Forsvarets voksenopplæring ikke ville betale det stipendbeløpet på kr 6.400,- som mannskapet tidligere var blitt innvilget fra Voksenopplæringen.

Mannskapets egenandel kr 1.600,- hadde han betalt direkte til kursarrangøren og forutsatte at Forsvaret ville betale stipendbeløpet på kr 6.400 til kursarrangøren. Forsvaret forutsatte derimot at mannskapet skulle betale hele kursavgiften til kursarrangøren, og deretter få refundert stipendbeløpet fra Forsvaret.

Da det hadde gått 10 mnd før kursarrangøren presenterte en faktura for Forsvaret mente Forsvaret at mannskapet selv måtte betale hele kursavgiften.

Etter en oppklarende korrespondanse med de involverte parter - klagerens tjenestested, den sivile kursarrangør og overordnet militær voksenopplæringsmyndighet kom sistnevnte ved fornyet vurdering til at Forsvaret etter omstendighetene burde innvilge klagerens søknad. Klageren som nå var dimittert uttalte stor tilfredshet med sakens utfall.

BEFALSSAKER

Det er behandlet 23 saker i denne gruppe mot 21 i 1995. I 8 av de nevnte 23 sakene er avgjørelsen endret i klagerens favør. De fleste klagesaker fra befalet finner en i kategorien engasjement, tilsetning, forbigående og økonomiske forhold, foruten saker vedrørende videregående befalsutdannelse. Også enkelte klager vedrørende tjenesteuttalelser forekommer. Ombudsmannen vil ikke unnlate å nevne at det registreres svært få klager fra det kvinnelige befalet.

Noen klagesaker vedrørende fast yrkestilsetning som befalet er stillet i bero i påvente av det tilbud om yrkestilsetning som ved årsskiftet 1996/97 er under forberedelse i FO.

I

En vernepliktig fenrik som var innkalt til en fire uker lang repetisjonsøvelse klaget over manglende imøtekommelse av utsettelsessøknad. Klageren hevdet at han om nødvendig kunne nevne eksempler på at andre søkere hadde fått innvilget utsettelse på samme grunnlag. Avslaget var derfor også en usaklig forskjellsbehandling, mente klageren.

I sitt brev til Ombudsmannen opplyst klageren sine utsettelsesgrunner slik:

«Hovedargumentene i min søknad er:

- Jeg har allerede vært på tre lange repetisjonsøvelser, er snart 40 år har kone og tre barn. Det er ikke min tur nå.
- Jeg jobber i et nystartet firma som er sårbar økonomisk og med h.h.t fremtidige oppdrag.
- Jeg har kun provisjonslønn og taper ca 35000 kr på repøvelsen. Dette medfører at jeg må jobbe i store deler av sommerferien, og planlagte aktiviteter med familien må skrinlegges.
- Hele familieøkonomien er basert på min inntekt.
- Mitt nåværende engasjement i X og et fravær på 4 uker er uheldig for mitt arbeid og for X.»

Saken ble tatt opp med klageinstansen som fastholdt avslaget og begrunnet sitt vedtak bl.a. slik:

«I sitt brev påpeker NN at han positivt vet at andre i tilsvarende situasjoner er innvilget utsettelse. Til dette vil Y presisere at hver klage blir individuelt vurdert og kan derfor ikke sammenlignes. Forhold som blir lagt til grunn fra søkerens side, vurderes opp mot de behov Forsvaret har ifm repetisjonsøvelser. NN påpeker videre at han har vært på tre lange repøvelser, «det er ikke min tur nå». Forsvarets repøvingssyklus vil føre med seg ujevn belastning. Dette bunner i forskjellig syklus på forskjellige rep. avdelinger. NN er mob.disponert ved en avdeling som i utgangspunktet rep.øves annenhvært år.

NN begrunner sin søknad bl.a. med hensyn til økonomiske årsaker. Han vil få et inntektstap på kr. 35000,- ifm en repøvelse. Det er helt klart at de fleste som ikke mottar lønn fra sin arbeidsgiver under en repøvelse, vil lide et økonomisk tap. Y har ingen

«tapsgrense» for innvilging av utsettelse, men vurderer hvert enkelt søknad individuelt.

NN er innkalt som befal i Z Battalion. Fra X regimentets side opplyses det at det er ingen reserve av samme kategori som NN som kan innkalles. Dette vil medføre at stillingen vil stå vakant under øvelsen, noe som er meget uheldig.

Y har forståelse for de økonomiske og jobbmessige problemer NNs fravær ifm repøvelsen Battle Griffin 1996 vil medføre, men ut fra en totalvurdering vil ikke Y innvilge utsettelse.»

Som kjent skal Ombudsmannen i slike saker foreta en etterfølgende bedømmelse av rimeligheten ved myndighetenes avgjørelse. Saken ble avsluttet med følgende brev til klageren:

«Som begrunnelse for søknaden er bl a hevdet at det ikke kan være Deres tur til repetisjonsøvelse denne gang, med henvisning til 3 tidligere øvelser. Det er også opplyst at De snart er 40 år, har kone og 3 barn. Forøvrig er anført at De er ansatt i et nystartet firma som er økonomisk sårbart m.m Videre er anført at De kun har provisjonslønn og vil tape ca kr 35.000 på repetisjonsøvelsen, noe som igjen vil medføre at De må arbeide i store deler av sommerferien, idet familieøkonomien er basert på Deres inntekt. Som dokumentasjon er fremlagt en attest fra Deres arbeidsgiver dat 20 okt 95, og en attest fra X dat 5 jan 96 som bekrefter at X vil bli påført store ulemper ved Deres fravær i det engasjerte konsulentfirmaet XX A/S. Forøvrig er fremlagt kopi av en giroblankett som viser at De har lån fra XXX pålydende kr 1.248.000.

Etter sakens gjennomgåelse kan vi ikke se at X-regimentet eller Y som overordnet klageorgan har bygget på noen feilaktige premisser med betydning for vedtaket. I relasjon til øvrige søkere med tungtveiende behov for utsettelse kan vi heller ikke se at De er blitt forskjellsbehandlet.

På bakgrunn av de foreliggende opplysninger kan vi dermed ikke se noen grunn til å rette kritikk mot Y's vedtak i saken.»

II

En vernepliktig feltprest som var inne til fullføring av sin førstegangstjeneste ønsket Ombudsmannens vurdering av såvel de juridiske som de etiske og moralske sider ved at Forsvarsdepartementet angivelig ikke hadde overholdt sine løfter som var blitt forespeilet ved begynnelsen av tjenesten.

Klageren tjenestegjorde som løytnant men med økonomiske vilkår som menig i samsvar med bestemmelser som var gjort gjeldende med virkning fra 1. januar 1995. Bakgrunnen for klagesaken var et brev av 1989 fra overordnet myndighet hvor det var opplyst at personell av hans kategori som hadde gjennomført rekruttskole før 1990 ikke ville få endret sine økonomiske vilkår fra lønn etter offisersgrad til menigvilkår, under den senere fullføring av førstegangstjenesten.

Det nevnte brev var skrevet med bakgrunn i at visse akademikere som hadde påbegynt førstegangstjenesten før 1990, som en overgangsordning, skulle få beholde den samme ordning de hadde hatt under rekruttskolen.

Med virkning fra 1 januar 1990 fikk alle akademikergrupper som påbegynte sin tjeneste etter denne dato økonomiske betingelser som andre mannskaper under førstegangstjenesten. Den foran nevnte overgangsordning ble imidlertid, med Stortingets samtykke, opphevet med virkning fra 1 januar 1995. Klageren hevdet at han som følge av at overgangsordningen var opphevet var blitt påført et «ikke ubetydelig inntektstap» og at saken måtte ansees som et løftebrudd.

Det ble innhentet uttalelse i sakens anledning fra Forsvarsdepartementet som tilbakeviste anklagen om løftebrudd og henviste bl.a til en uttalelse departementet hadde avgitt overfor Den norske lægeförening i en tilsvarende sak. Departementet anførte bl.a:

«Vernepliktige leger må på samme måte som andre vernepliktige finne seg i endringer i de økonomiske vilkår som gjelder under avtjening av førstegangstjenesten. At vernepliktige leger har påbegynt førstegangstjenesten på visse vilkår, hindrer ikke at nye vilkår gjøres gjeldende fremover i tid. Det er her ikke tale om tilbakevirkning. Angjeldende personell har hatt forventninger som ikke ble innfridd, idet overgangsordningen i utgangspunktet skulle gjelde alle som hadde påbegynt førstegangstjenesten før 1 januar 1990. Når Stortinget senere har endret dette, innebærer dette imidlertid ikke noen grunnlovsstridig tilbakevirkning.»

Klageren kommenterte departementets uttalelse med følgende brev:

«Slik det fremgår av brev fra Forsvarsdepartementet dat 26 mars 96 godtar ikke departementet å kalle den siste utviklingen i saken for et løftebrudd. Jeg kan vanskelig se at det dreier seg om noe annet. Departementet påstår videre i brev dat 6 apr 95 at «Det behovsprøvede godtgjøringsystemet for menige mannskaper ivaretar bedre den enkeltes behov, enn generell lønn som løytnant.» Dette er etter mitt syn en påstand som er gal. Personlig har jeg et ikke ubetydelig inntektstap med den nye ordningen.

Jeg ber derfor Ombudsmannen om å vurdere de etiske og moralske sidene ved saken, med utgangspunkt i at jeg mener Forsvarsdepartementet ikke har overholdt sine løfter som vi ble forespeilet ved begynnelsen av tjenesten.»

Ombudsmannen avsluttet saken med brev til klageren slik:

«Det vises til tidligere korrespondanse vedrørende Deres klage over at De kun får økonomiske og sosiale vilkår som menig personell under førstegangstjenesten. Som begrunnelse for Deres krav på avlønning som løytnant under førstegangstjenesten er påberopt Xs brev datert 23 oktober 1989.

Foruten spørsmål av juridisk karakter sees spesielt reist spørsmål av moralsk og etisk karakter.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor må bemerkes:

I Stortingsproposisjon nr. 1 (1989-90) har Forsvarsdepartementet bl a gitt uttrykk for at alle som avtjener førstegangstjenesten bør i utgangspunktet ha samme vilkår, hvoretter en ny ordning med like økonomiske og sosiale vilkår for alle vernepliktige ble vedtatt av Stortinget med virkning fra 1 jan 90. Den nye ordningen medførte en bedre økonomi for akademikere med stor forsørgelsesbyrde og høye boutgifter. Personell som allerede hadde påbegynt førstegangstjenesten under andre vilkår ble imidlertid unntatt fra den nye ordningen.

Det omtalte brevet fra X dat 23 okt 89 videregir en orientering fra Forsvarets overkommando dat 9 okt 89 vedrørende lønn og grad under førstegangstjenesten for enkelte grupper vernepliktige med særlig utdannelse.

I brevet er bl a opplyst:

«Forsvarsdepartementet mener at den ordningen med lønn etter grad som i lengre tid har vært etablert for disse gruppene, ikke skal endres for personell som har påbegynt sin militærtjeneste - dvs gjennomgått rekruttskole - før 1 jan 1990.»

På nevnte bakgrunn sees opplyst at De vil få løytnants grad og lønn under førstegangstjenesten i samsvar med de betingelser De tidligere er blitt orientert om. De tidligere opplyste betingelser kan ikke sees omtalt i nærværende klagesak.

Den omtalte orienteringen i Xs brev er gitt i henhold til dagjeldende vilkår. Disse vilkår var basert på de vedtak Stortinget hadde truffet og gjaldt inntil Stortinget opphevet vilkårene. Xs brev kan ikke ha virkninger i strid med senere stortingsvedtak.

Unntaksordningen, med lønn etter grad for de akademikere som hadde påbegynt førstegangstjenesten før 1 jan 90, ble tatt opp i Stortingsproposisjon nr. 6 (1993-94). Overgangsperioden over flere år med ulike økonomiske vilkår for vernepliktig befal ble betraktet som svært uheldig, og i samsvar med FD's forslag traff Stortinget vedtak om opphevelse av unntaksordningen med virkning fra 1 jan 95.

Vernepliktig akademisk befal som var i tjeneste med lønn etter grad før 1 jan 95 fikk imidlertid beholde denne lønn inntil førstegangstjenesten var fullført. Det vises også til Innst. S. nr 26 (1993-94) s. 5 og 7.

Stortinget har således behandlet og truffet et vedtak som direkte regulerer de spørsmål De har reist.

Verneplikten reguleres av de til enhver tid gjeldende bestemmelser, og herunder er økonomiske vilkår og satser gjenstand for stadige forandringer.

Endring av økonomiske vilkår kan eventuelt ta sikte på å korrigere ordninger som har medført en uheldig forskjellsbehandling av personellgrupper, slik som i nærværende sak.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor kan det ikke sees at De er urettmessig behandlet, og det kan heller ikke sees at noen moralske eller etiske prinsipper skulle være krenket i denne saken.»

III

En av befalsorganisasjonene hevdet på vegne av en major at det var begått en kritikkverdig saksbehandlingsfeil mot majoren ved besettelse av en stasjonsjefsstilling. Forbundet hevdet at majorens søknad på stillingen ikke var blitt fremlagt i det aktuelle tilsetningsråd etter at administrasjonen muntlig hadde

opplyst at majoren var «langtidssykemeldt og ville gå over på invalidepensjon».

Hadde søknaden blitt fremlagt og vurdert ville majoren ha vært en aktuell kandidat for stillingen, hevdet forbundet, og viste til at majoren bare var 50% sykepermittert. Etter en del oppklarende korrespondanse på forskjellig myndighetsnivå ble saken etter Ombudsmannens anbefaling tatt opp til ny behandling.

Administrasjonen utarbeidet nå en ny innstilling der det ble sett bort fra majorens helsetilstand og klageren ble nå innstillet som 1. reserve til stillingen.

Generalinspektørens råd i tilsettingssaker sluttet seg deretter mot en stemme til denne innstilling.

Forbundet, med støtte fra majoren, erklærte seg tilfreds med den løsnings saken nå hadde fått.

IV

En major mente seg urimelig forskjellsbehandlet i forbindelse med sin søknad om permisjon med lønn i samsvar med den etablerte ordning vedrørende avgangsstimulerende tiltak i Forsvaret.

Klageren hadde skaffet seg hyre som mannskap på en fiskebåt med sikte på senere anskaffelse av eget fiskefartøy.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at hans stilling ikke kunne bli stående vakant og at Forsvaret således ikke hadde behov for å permittere vedkommende.

I kunngjøringen fra FO var det således anført at «Permisjon med lønn er ingen rettighetsordning og vurderes individuelt av HST. Forsvarets behov vil være styrende for omfanget og lengden av permisjoner som kan innvilges.»

Etter en lengre korrespondanse ble saken avsluttet med følgende vedtak i Hærstaben (HST):

«Major NN skal forberede overgang til annet yrke etter avskjed fra fastlønnnet offiserstilling fra 1 sep 1997. NN skal hospitere som mannskap på fiskebåten «XX». For å lette majorens situasjon samtidig som det er en god løsning for hans tjenestegjørende avdeling er det mellom NN og Y inngått en avtale om at majoren blir i sin stilling med tilpasset avbrudd på tilsammen 3 måneder frem til 1 sep 1997. Y har sagt seg villig til å dekke lønnsutgifter frem til 1 sep 1997.

Med bakgrunn i ovenfornevnte innvilger Hærstaben major NNs søknad om permisjon med lønn i tilsammen 3 måneder i løpet av tidsrommet 1 sep 1996 til 1 sep 1997.»

V

En løytnant klaget over ilagt refselse - bot kr 500,- - for å ha utvist manglende aktsomhet under rygging med tjenestebil.

Av saksdokumentene fremgikk at hun hadde rygget på en militær lastebil og påført eget kjøretøy knust bakrute og karosseriskader.

Løytnantens klage var behandlet i de ordinære klageinstanser. Klagenemnda i disiplinærsaker had-

de mot en stemme fastholdt refselsen som en passende reaksjon.

Etter å ha innhentet nærmere opplysninger og uttalelser, herunder undersøkelser vedrørende tidligere refselsespraksis i tilsvarende saker ble saken avsluttet med brev til klageren slik:

«I anledning ovennevnte sak vises til tidligere korrespondanse idet vi den 11 okt d å har mottatt saksdokumentene fra Forsvarets overkommando/Sjøforsvarsstaben for sakens nøytrale vurdering ved vårt kontor.

Med hensyn til spørsmålet om formelle saksbehandlingsfeil må vi i det vesentlige slutte oss til de uttalelser som er gitt fra Klagenemnda i forbindelse med nemndas vedtak 23 mai 96.

Sakens klagetema gjelder først og fremst spørsmålet om De ved det omtalte ryggetilfellet opptrådte uaktsomt etter mil strl § 77 - overtredelse av militære tjenesteplikter, jfr. disiplinærlovens § 2. Disiplinærreglementet pkt 11 lyder:

«Et forhold regnes ikke som uaktsomt hvis vedkommende etter en alminnelig forstandig bedømmelse har opptrådt forsvarlig, eller det skyldes et hendelig uhell.»

Generelt har vi forståelse for at De kan betrakte skadetilfellet som et hendelig uhell. Tilsvarende kan vi langt på vei si oss enig i de betraktninger som er gitt av klagenemndas mindretall.

Et vesentlig spørsmål blir likevel hvor strengt aktsomhetskravet er blitt fortolket og fastslått gjennom praksis i lignende tilfeller, med sikte på en så vidt mulig lik behandling av personellet.

Vi har vurdert Deres anførsler i den utstrekning anførselene kan antas å ha noen betydning for det påklagete vedtaket.

Forøvrig har vi ved flere avdelinger i Forsvaret undersøkt om det kunne foreligge noen ulik behandling av personellet i lignende saker.

Ryggning med militært kjøretøy er spesielt omtalt i Sikkerhetsbestemmelser for Hæren (UD 2-1) kap G pkt 9000 - 9004. Bestemmelsene viser til trafikkregulenes § 11 med følgende tillegg:

«Ved ryggning med kjøretøy hvor vognfører ikke har full kontroll/oversikt, må det ikke foretas ryggning eller vendig uten at en annen passer på (Hjelpemann).

Hjelpemann skal plassere seg slik at han har direkte øyesamband med vognfører og oversikt over hindringer i nærheten av kjøretøyet. Videre er uttalt:

«Hvis vognfører ikke finner en habil hjelpemann må han forvise seg om at ryggning kan foretas uten fare eller skade for andre eller eget kjøretøy. Om nødvendig skal han kontrollere ved å gå bak kjøretøyet og se etter.»

Spesiell kyndighet kreves av den som har førerkort for motorvogn, og herunder forutsettes at vognfører har kunnskap om det meget strenge aktsomhetskravet som gjelder ved ryggning av motorvogn. Kjernen i uaktsomhetsbegrepet er at den handlende ikke har opptrådt som en *kyndig* og omtenkssom person ville ha gjort.

Når det gjelder bedømmelsen av uaktsomhets-

Når det gjelder bedømmelsen av uaktsomhetskravet ved rygging har undersøkelsene i Forsvaret avdekket en fast innarbeidet praksis med disiplinærreaksjon i tilfeller hvor det oppdages at en sjåfør har rygget uten den fulle kontroll. Faremomentene, evt overfor annet personell, betraktes som vesentlig under rygging. Rygging uten tilstrekkelig kontroll kan således medføre refselse selv uten at det er forvoldt noen skade.

Etter vårt syn kan imidlertid skadeomfanget indikere ryggehastigheten m m, slik at skadeomfanget kan få betydning ved refselsesutmålingen.

Den refsedes forklaring skal veies i relasjon til øvrige beviser i den konkrete situasjon. I Deres tilfelle ser vi ikke grunn til å tvile på at De har rygget med lav hastighet, og vi legger til grunn at skadeomfanget består i en knust rute.

Imidlertid tør vi mene at De ikke kan ha forvisset Dem om forholdene bak kjøretøyet. Da det omtalte lasteplanet ikke var synlig fra Deres førerplass burde De evt ha stoppet ryggingen, kontrollert bak kjøretøyet og rygget etappevis, slik at De til enhver tid kunne ha full kontroll med avstanden til det omtalte lasteplanet.

Når det gjelder anførsler om usaklig forskjellsbehandling sees bl a vist til et bestemt tilfelle hvor en offiser kjørte på en gjerdestolpe uten å bli refset. Detaljer i enkeltsaken er ikke kjent.

Anførselen og de øvrige anførsler om refselsens kunngjøringsmåte og sjefens holdning til kvinner i Forsvaret kan imidlertid ikke få noen betydning i denne saken. Det avgjørende er at de ordinære forvaltnings- og klageorgan er kommet til at De har opptrådt uaktsomt i den konkrete situasjon, og ilagt en refselse i samsvar med fast praksis ved lignende rygge-saker i Forsvaret.

Saken har vært undergitt grundige overveielser ved vårt kontor, men på bakgrunn av de foreliggende opplysninger kan vi ikke se noen grunn til å rette kritikk mot Klagenemndas vedtak i saken.»

VI

En oberst I - sjef for en internasjonal avdeling i eks - Jugoslavia - ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få bragt orden i forholdene vedrørende utbetaling av særskilte kompensasjonstillegg for to norske offiserer som tjenestegjorde som hans nærmeste medarbeidere.

Det avtalte tillegget var oppgitt til kr 13000,- pr mnd. pr. mann. Klageren hevdet at hans utallige henvendelser og purringer til FO om umiddelbar utbetaling ikke hadde medført annet enn en viss forskuddsutbetaling.

Obersten avsluttet sin klage slik:

«FO X har nå hatt 4 måneder på seg til å ordne saken, og ser heller ikke til å være villig til å rydde opp. Det er helt uforståelig at en statsinstusjon kan behandle enkeltmennesker med en slik forakt som her er gjort.

Da jeg ikke ser noen hensikt i å sende nytt purre-skriv tjenesteveg, og da major Y og Sjt Z ikke er medlemmer av noen befalsorganisasjon, ser jeg det som eneste utvei å anmode ombudsmannen om hjelp.»

Saken ble omgående tatt opp med vedkommende avdeling i FO som kunne love at saken ville bli ordnet i løpet av kommende uke. På denne bakgrunn kunne Ombudsmannen avslutte sitt brev til klageren slik:

«På bakgrunn av de foreliggende opplysninger synes det i dag ikke grunn til ytterligere tiltak fra vårt kontor, men dersom det mot formodning skulle oppstå ytterligere utsettelse med sakens avklaring kan De om ønskelig ta ny kontakt med vårt kontor.»

Ombudsmannen har senere intet hørt i sakens anledning.

SIVILT PERSONELL

Det er behandlet 9 saker i denne gruppe i 1996 mot 6 i 1995.

I

En fagforening klaget over lønnsfastsettelsen på vegne av et medlem som arbeidet som midlertidig sambandsleder i en militær stilling. Fagforeningen hevdet at de fant det svært urimelig at den sivile som overtar en militær stilling ikke automatisk overtar stillingens lønn.

Foreningen skrev bl.a.:

«Det er et stadig tilbakevendende problem at sivile fungerer i militære stillinger i de fleste tilfeller bare får en godtgjørelse på 1 ltr høyere enn den lønnen de normalt innehar. I største delen av fungeringene overtar den sivile hele stillingens arbeids og anvarsområde og bør derfor lønnes deretter.

X anmoder om at denne problemstillingen tas opp med de rette instanser, både spesielt angående sambleder NN og på generell basis, slik at det blir slutt på den forskjellsbehandlingen som er i dag.»

Etter å ha gjennomgått saksdokumentene og innhentet nærmere opplysninger ble klagen besvart slik:

«Først skal det minnes om at Ombudsmannen for Forsvaret har til oppgave på nøytralt grunnlag å bedømme klager fra personell som mener seg regelstridig eller urimelig behandlet av de militære myndigheter.

Når det gjelder rene lønnsfastsettelsesspørsmål er disse etter vårt norske system overlatt til avgjørelse ved forhandlinger mellom partene i arbeidslivet. Når en arbeidstaker avlønnes i samsvar med gyldig tariffavtale kan hverken domstolene eller Ombudsmannen overprøve lønnsfastsettelsen. Som en generell ordning for de ansatte i Forsvaret (ikke vernepliktige) gjelder at en sak først kan tas opp med Ombudsmannen etter at de ordinære klagemuligheter overfor Forsvarets forvaltningsorganer er utnyttet.

Etter gjennomgang av de mottatte saksdokumenter vedrørende lønnsfastsettelsen for NN i hans stilling som midlertidig samb.leder har vi merket oss at lønnen synes fastsatt på en måte som ikke kan hevdes å være i strid med gjeldende lønns/tariffavtale. På denne bakgrunn kan det derfor ikke sees å foreligge noen grunn til formelle bemerkninger fra Ombudsmannens side.

Vi finner imidlertid å ville henviser avd. X til de forhandlingsmuligheter som korrekt er beskrevet i brev av 13. juli f.å. fra Y Landsforening. Ved undersøkelser i sakens anledning har vi bragt i erfaring at Z flystasjon ikke vil benekte at det kan ha skjedd endringer i NNs arbeidssituasjon, bl.a. ved introduksjon av ny teknologi, som vil kunne gi grunnlag for reforhandling av hans lønnsfastsettelse. På denne bakgrunn vil vi anbefale avdelingen å drøfte dette spørsmål nærmere med landsforeningen som underrettes ved kopi av dette brev.»

II

Et fagforbund ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få en midlertidig omdisponering av den daglige arbeidstid for et medlem som arbeidet som kokk ved en av Forsvarets avdelinger. Fagforbundet fremholdt at avdelingen hadde vist seg svært lite samarbeidsvillig i sakens anledning og at det var øvet «psykisk terror og maktmisbruk» mot den kvinnelige kokk. Søknaden om visse endringer av den daglige arbeidstid hadde sin bakgrunn i at klageren etter et samlivsbrudd var blitt alene om omsorg for et fem år gammelt barn og var derfor avhengig av å kunne få plassert barnet i barnehage før arbeidstidens begynnelse. Til tross for kjøkkensjefens anbefaling hadde avdelingens ledelse motsatt seg klagerens ønske om å tilpasse arbeidstiden i forhold til omsorgshensynet.

Saken ble - som et innledende tiltak - drøftet telefonisk med den aktuelle militæravdeling hvorefter Ombudsmannen skrev slik til fagforbundet med kopi til avdelingen:

«I telefonsamtale med sjef X forvaltningsavdeling i dag er vi meddelt at det er oppstått et nytt tilfelle hvor også en annen ansatt ved kjøkkenet har behov for en forskyvning av arbeidstid. Etter det som er opplyst har imidlertid avdelingen, i samråd med de berørte parter, kommet frem til en foreløpig prøveordning som en håper er forenlig med tjenestelige behov. Iflg X er den nye prøveordningen akseptert også av NN. På bakgrunn av sakens foreliggende opplysninger kan det virke som det pr i dag ikke foreligger noen grunn til å behandle saken ved vårt kontor.»

Foreningen bekreftet at det nå var funnet en løsning på saken mellom de lokale parter og at ytterligere tiltak fra Ombudsmannens side ikke var nødvendig.

III

En fagforening klaget på vegne av en overingeniør over påstått saksbehandlingsfeil i forbindelse med besettelsen av en avdelingsdirektørstilling. Overingeniøren hevdet med støtte av sin fagforening at han på usaklig vis var blitt ansett ukvalifisert for stillingen av såvel innstillende organ som av tilsettingsrådet.

Klageren viste til at han over en viss tid hadde fungert i den aktuelle stilling og at han oppfylte alle krav til stillingsinnehaver som var anført i stillingskunngjøringen. Det ble fra klagerens side erkjent at den tilsatte måtte ansees som best kvalifiserte søker, men hevdet at han selv burde vært med på innstillingen som nr 2.

Klageren hevdet således at det var begått en al-

vorlig saksbehandlingsfeil ved at det kun var innstilt en blant søkerne.

Etter forutgående korrespondanse med de berørte tilsettingsmyndigheter fant Ombudsmannen grunn til å anmode Forsvarsdepartementet om en uttalelse i saken. Departementet hadde følgende kommentar:

«Med forbehold om at departementet ikke har samme kjennskap som X til NNs personlige egenskaper for stillingen, kan det vanskelig sees annet herfra enn at NN må kunne anses kvalifisert for stillingen med grunnlag i de krav som ble satt i utlysningsteksten. Dette fremgår forsåvidt også av innstillingen, hvor NN var blant de fire søkere som ble ansett for å tilfredsstille kravene til utdanning og ledererfaring, og følgelig undergitt en nærmere vurdering.

Det fremgår av Tilsettingsreglementet for sivile tjenestemenn i Forsvaret at det skal innstilles tre kandidater i rangert rekkefølge om minst tre av søkerne vurderes som kvalifisert for stillingen. Med den reservasjon som er nevnt innledningsvis kan det vanskelig sees annet enn at det i dette tilfelle burde vært innstilt minst tre kandidater til stillingen. Det er således formelt grunnlag for å kritisere saksbehandlingen på dette punkt, slik det er gjort av klageren.

Når det gjelder realiteten i saken kan det vanskelig sees at dette forhold har hatt betydning for resultatet og tilsetningen. Tilsettingsrådet har hatt alle sakens dokumenter tilgjengelig under behandlingen, og fattet sin avgjørelse på selvstendig grunnlag etter en skjønnsmessig vurdering av søkerens samlede kompetanse for stillingen. Tilsettingsrådets avgjørelse sees å være enstemmig. Departementet har forøvrig merket seg at klagen ikke går på hvem som ble tilsatt i stillingen.»

Etter at ytterligere kommentarer og opplysninger var innhentet skrev Ombudsmannen et avsluttende brev til fagforeningen med kopi til departementet og tilsettingsorganene hvor det bl.a heter:

«I nærværende tilsettingssak har foreningen klaget over at NN ikke ble ansett som kvalifisert, med foreningens påberopelse av saksbehandlingsfeil utvist av innstillende myndighet og Tilsettingsrådet. Som grunnlag for klagen er bl a opplyst at det fra Xs side ble innstilt kun 1 søker.

Iflg foreningen skulle Tilsettingsrådet ha sendt saken tilbake til innstillende myndighet med anmodning om en re-vurdering og skriftlig begrunnelse for hvorfor bl a NN ikke var funnet kvalifisert.

Foreningens anførsler ble tatt opp med Forsvarsdepartementet i vårt brev dat 28 nov 95, sendt foreningen som gjenpartsadressat. I Forsvarsdepartementets brev til OFF dat 11 apr 96 uttales at FD vanskelig kan se annet enn at NN må kunne anses kvalifisert for stillingen med grunnlag i de krav som ble satt i stillingskunngjøringen. Videre opplyser FD at det vanskelig kan sees annet enn at det i dette tilfellet burde vært innstilt minst 3 kandidater til stillingen, idet FD konkluderer:

Det er således formelt grunnlag for å kritisere saksbehandlingen på dette punkt, slik det er gjort av klageren.

Etter sakens foreliggende opplysninger vil Ombudsmannen slutte seg til FD's kritikk, idet saksbe-

handlingen ved innstillingsmyndigheten og Tilsettingsrådet finnes å være i strid med gjeldende bestemmelser i Tilsettingsreglementet.

Innstillende myndighet skal vurdere søkerne mot de krav som er satt i kunngjøringen av stillingen, jfr. Tilsettingsreglementet pkt 18 a.

Det skal gis begrunnelse for hvordan en søker anses kvalifisert i forhold til kunngjøringens krav, eventuelt ikke kvalifisert, jfr reglementets pkt 25 d, 1. og 4. avsnitt.

Tilsettingsrådet skal returnere saken til innstillende myndighet, dersom det er innstilt færre enn 3 søkere uten at det er gitt en begrunnelse for dette, jfr reglementets pkt 33. Etter det som er fremkommet har hverken innstillingsmyndigheten eller Tilsettingsrådet fulgt de aktuelle bestemmelsene.

Hva angår NNs kvalifikasjoner for stillingen vises til departementets ovennevnte brev, og for øvrig er det kun fremkommet positive uttalelser om NN.

I henhold til Forsvarets overkommando's brev av 23 aug 95 blir NN av X betraktet som en meget dyktig og verdifull medarbeider, og det legges til grunn at han har gjort et utmerket arbeid i den tiden han har fungert i stillingen som avdelingsdirektør ved X.

Til tross for de omtalte saksbehandlingsfeil kan det i denne saken likevel ikke sees grunn til å anta at saksbehandlingsfeil har hatt avgjørende betydning for resultatet. Tilsettingsrådets vedtak er basert på enstemmighet med hensyn til de skjønnsmessige vurderinger over hvem som var ansett best kvalifisert for stillingen.

Iflg foreningen og NN er det heller ingen som gjør innvending mot at XX ble innstilt som nr 1 til stillingen.

Idet Ombudsmannen har gitt uttrykk for sitt syn på det klagetema som har vært gjenstand for saksbehandling av forvaltningsmyndighetene anses det pr i dag ikke grunnlag for ytterligere tiltak i saken fra vårt kontor.»

«Fra sjefen for X mottok klageren et brev der det bl.a heter:

«I forbindelse med tilsetningen ble det dessverre begått en saksbehandlingsfeil. De krav som stod i kunngjøringen ble delvis ikke tatt til følge og du ble derfor ikke ansett som kvalifisert søker til stillingen. At du var og er kvalifisert hadde du bevist gjennom tidligere å ha fungert i stillingen - i ca syv måneder - til alles tilfredshet.

Jeg beklager de feil som har skjedd og i særdeleshet at du har måttet vente i bortimot to år før dette ble meddelt deg. Selv om beste kvalifiserte søker ble foretrukket til stillingen er det åpenbart at du skulle ha vært ansett som kvalifisert søker. Jeg ønsker med dette å gi deg oppreisning i forhold til den urett som er begått og håper vi kan fortsette vårt gode samarbeid mot felles mål for X og Y forsvaret.»

Etter at saken var avsluttet mottok Ombudsmannen et brev fra den klagende overingeniøren med bl.a. følgende anførsler:

«Etter 2 års behandling ved X, FO, FD og hos Ombudsmannen har jeg nå fått Xs formelle reaksjon og innrømmelse i den klagesaken ombudsmannen bidro til å fremme overfor FD på mine vegne.

Således innebærer dette også en avslutning på saken og at jeg anser at jeg har fått en slags personlig

oppreisning etter lang «rundtur i systemet» før X og andre endelig ga innrømmelser etter selv å ha valgt og forholde seg helt tyst og upåvirket inntil ganske nylig.

Kopier av Xs skriv til henholdsvis Tilsetningsrådet/X og meg vedlegges til Ombudsmannens etterretning og dokumentasjon om sakens resultat. Begge skriv er et resultat av et kort møte hvor jeg selv ba om at Xs reaksjoner ble gjort skriftelig.

Selv kan jeg bare beklage at en sak som dette må føres frem og oppover i systemet på denne måten med det ressursforbruk dette innebærer for alle som har vært involvert og den tid det har tatt.

Saken er imidlertid et ganske godt eksempel på hva som enkeltpersoner kan møte i en større organisasjon og hos toppledere når det gjelder å få frem innrømmelser av feilbehandling og urett. I slike tilfeller representerer ombudsmannsordningen kanskje den eneste kanal som har tilstrekkelig autoritet og tyngde til å få frem svar.

Med dette brevet vil jeg også takke for Ombudsmannens interesse for og støtte i saken.

Uten denne hadde jeg antakelig fortsatt sittet med en for meg uavklart klagesak og en sterk følelse av en urettferdig behandling fra min arbeidsgiver.»

BEFARINGER

Ombudsmannsnemnda har i 1996 foretatt befaringer ved forskjellige tjenestesteder slik:

«Østlandet Sjøforsvarsdistrikt/Befalskolen for Marinen, Karljohansvern, Horten.

Sjef ØSD - Kontreadmiral G. Rio orienterte om Karljohansverns militærhistoriske betydning og om ØSDs virksomhet og organisering idag. Etter omorganiseringen ble 85 personer overtallige og den nye organisasjonen utgjør 93 personer. Av de overtallige er praktisk talt samtlige skaffet alternativ beskjeftigelse.

Når Maskin- og Elektroskolen (SMES) i 1997 flyttes til Bergen vil avdelingen bli redusert med ytterligere 25 stillinger. ØSD er organisert i tre avdelinger: Mobiliserings/planavdeling, logistikkavdeling og administrasjonsavdeling. Også BSMA og Marinemusikken har stasjon på Karljohansvern. De ler av bygningsmassen på Karljohansvern daterer seg tilbake til 1850-tallet og har vernemessig verdi.

Admiral Rio redegjorde om planene for moderniseringen av brakke A og B til boligformål. Tiltakene som har en kostnadsramme på 25 mill kroner, vil medføre 8 boenheter i brakke A og 10 boenheter i brakke B. Admiralen understreket også behovet for en modernisering av de to øvrige brakker i samme område. Vedrørende omstillingsprosessen opplyste ØSD-sjefen at den hadde medført store belastninger på de ansatte og ledelsen. Han understreket imidlertid at det hadde funnet sted et nært og positivt samarbeid med de ansattes fagforeninger. Fagforeningene har deltatt i styringsgruppen og er således blitt tatt med på råd under hele prosessen.

Orlogskapt. Ø. Røren orienterte om personellsituasjonen. I forhold til bemanningsplanen må situasjonen vedrørende befall og sivilt ansatte betegnes som tilfredsstillende. Når det gjelder mannskapsviden preges situasjonen av visse merkbare mangler. Sjøforsvaret prioriterer fartøyer og fort under mannskapsfordelingen hvilket medfører at bl a ØSD får svært knappe tildelinger av mannskaper for bestemte

funksjoner - f eks MP-tjeneste, samband, etc. Han antydte et behov for ytterligere 12-15 mannskaper.

Orlogskapt. O. M. Skjævesland opplyste at det ved avdelingene underlagt ØSD pr 30/9 1996 var registrert 39 refselsler. BSMA er ikke inkludert i disse tallene. Ulovlig fravær er vesentligste refselsgrunn.

Velf. off. Kl. Hanne Johnsløv orientert om velferdstilbudene. Hun fremhevet særlig et ønske om å få tildelt en velferdsassistent, bl a under henvisning til kontorets arbeidspress vedrørende behandling av sosialsaker og bostøttesaker. En midlertidig ordning med kontorhjelpe var nylig etablert. Hun understreket også behovet for å kunne beholde det eksisterende fritidsrom for mannskapene, som av brannberedskapshensyn står i fare for å bli stengt.

Nemnda må anta at det blir funnet en praktisk løsning av denne saken som ivaretar begge interesser, og forutsetter at dette blir drøftet i tillitsmannsorganet.

Velf. off. understreket ellers et meget godt samarbeid med mannskapenes tillitsvalgte.

Ved den bygningsmessige besiktigelse kunne nemnda registrere et generelt tilfredsstillende vedlikehold, dog med et tydelig behov for oppussing av visse felles oppholdsrom.

Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte ble nemnda konfrontert med mannskapenes frykt for stengning av det forannevnte fritidsrom. De tillitsvalgte fremholdt også at behandlingen av mannskapenes stønadssøknader under den nåværende mangel på velferdsassistent, ofte blir urimelig lang. Man etterlyste en snarlig løsning av dette problem.

Bolærne fort.

Nemnda ble ønsket velkommen til Bolærne fort av KAINSP - kommandør I T. Eriksen, hvoretter forstjefen Melien orienterte om virksomheten ved fortet.

Bolærne fort ble anlagt i 1916 og markerer således 80 år i 1996. Fortet mottar mannskaper for 9 og

12 mndrs. utdanning og produserer både for krigsorganisasjonen og for internasjonale oppdrag. Fortets hovedoppgave er utdanning til mobiliseringsoppsettningene i Kystartilleriet. Virksomheten omfatter ellers bl a oppgaver i forbindelse med det indre kysttoppsyn for Oslofjorden. Fortet er i den fremtidige forsvarsstrukturen oppsatt med lettere artilleri (75 mm). Mobile lette missilavdelinger er forutsatt å inngå i Kystartilleriets fremtidsstruktur i Oslofjorden.

Fortsjefen fremholdt sterkt behovet for nytt havnefartøy til erstatning for det eksisterende som er av eldre årgang og derfor svært driftsusikker. Fartøyet, som anvendes til transport av personell og gods mellom fortet og fastlandet, antas å kunne bli erstattet av et nytt fartøy primo 1998. Fortet har et påtrengende behov for nye kontorlokaler. Fortsjefen regnet med at budsjettmidler for dette formål vil bli stillet til disposisjon i 1997.

Behovet for et bedre undervisningsbygg og for utvidelse av mannskapenes spisesal ble sterkt fremhevet. I denne forbindelse vil nemnda særlig påpeke behovet for bedre undervisningslokaler og anbefaler at dette har FOs, oppmerksomhet. Også behovet for luftvernstillinger ble understreket.

Personelloffiseren redegjorde for personellsituasjonen og opplyste at befalssituasjonen må betegnes som bra selv om to befalssstillinger står vakante. Han understreket meget sterkt behovet for en fast systemtekniker, maskinbefal og kvalifisert nærforsvarsavdelingsleder. Vedrørende mannskapssituasjonen ble det opplyst at man nylig hadde mottatt et innrykkskull på 124 soldater hvorav et frafall på 14 mannskaper allerede er registrert. Utdanningsplanen forutsetter utdanning av 99 mannskaper ved dette innrykk.

En undersøkelse utført av Narko-Sør våren 1996 blant ca 70 mannskaper ved fortet viste at 9 av soldatene erkjente å ha brukt narkotiske midler. Nemnda tillater seg i denne sammenheng å forutsette at Forsvarets innsats for bekjempelse av narkoproblemet blant soldatene opprettholdes på et høyt intensitetsnivå. Det bør sikres en best mulig oversikt over problemets omfang og utvikling slik at adekvate tiltak kan iverksettes.

Refselsesstatistikken viser at forsovelse og ulovlig fravær dominerer som refselsesgrunn.

Ved omvisningen kunne nemnda registrer utmerkede lokaler med hensyn til mannskapsforlegning, kantine, idrettshall, jobbsøkerverksted, bibliotek etc. Spisesalen er lys og trivelig men har begrenset kapasitet.

Mannskapenes tillitsvalgte fremhevet behovet for nytt havnefartøy og venterom på fastlandet. Det fremkom også kritiske bemerkninger til forpleiningstilbudet vedrørende kvaliteten på kjøtt og brød. Heller ikke tilbudet på ost falt i mannskapenes smak. Fortsledelsen bekreftet at disse forhold vil bli drøftet i neste tillitsmannsmøte.

Ved avslutningen av besøket orienterte kystartil-

leriinspektør kommandør I Eriksen om utviklingsplanene for kystartilleriet. Som i Forsvaret ellers foregår en omorganisering også innenfor kystartilleriet, herunder nedlegging av visse fort. Nytt materiell basert på mobile rakettenheter er planlagt anskaffet. Kommandøren advarte mot den vidtgående nedlegging av faste anlegg og fremholdt særlig at de faste anlegg ved Oslofjorden bør beholdes og utfasingsplaner utsettes.

Bardufoss flystasjon

Nemnda ble tatt imot av fungerende stasjonssjef oblt Staff og fung stabssjef major Eilertsen.

Fg stabssjef orienterte om flystasjonens historikk, oppgaver, og fremtidsplaner.

Samarbeidet med Målselv kommune fungerer meget godt. 35% av kommunens inntekter kommer fra Forsvaret. Forsvarets personell er også i stor grad engasjert i ulike virksomheter i kommunen. Flystasjonen betraktes i dag som moderne og velutbygget i Nato-sammenheng. Stasjonen har således de nødvendige fysiske anlegg.

Aktivitetsnivået for Bardufoss flystasjon forventes å gå vesentlig opp, parallelt med at aktivitetsnivået blir redusert ved øvrige flystasjoner i landsdelen. Stasjonen er forberedt på utvidede oppgaver innen opplæring for Luftforsvarets helikoptertjeneste.

Flystasjonens samarbeide med Hærens avdelinger i distriktet ble fremhevet som meget godt, og bl a ble opplyst om Div 6/Brig N's oppgave med å beskytte flystasjonen i en krigssituasjon.

Samarbeidet med Hæren ble opplyst å være av vital betydning for flystasjonens virksomhet.

Stasjonen har flere felles prosjekter med Hæren, bl a en ny sykestue som er under bygging. Det er felles legetjeneste for avdelingene på Skjold, Setermoen og Bardufoss. Forøvrig er det et godt samarbeide med kommunens helsetjenester.

Et felles verksted for Hæren og Luftforsvaret er også under prosjektering (for sambandsutstyr, våpen etc.) Videre er det etablert samarbeide på transportsektoren. Bardufoss flystasjon tjener som hovedbrannstasjon for Målselv kommune.

Sjefen for adm. gruppen major Hoel orienterte om personellsituasjonen som pr i dag ble betraktet som relativt tilfredsstillende. Blant befalet er det få pendlere til Sør Norge. Stasjonen har et tilfredsstillende antall leiligheter med bra standard.

Etablering av Forsvarets studiesenter på Heggelia har hatt en positiv virkning for det yngre befalet med familiemedlemmer. Det gis varierende utdanningstilbud f.eks. innen økonomi, administrasjon, EDB, etc., og forøvrig er studiesenteret meget fleksibelt vedr. kurstyper som igangsettes, idet dette primært er avhengig av etterspørsel og behov. På utdanningssiden er det også et godt samarbeide med de sivile myndigheter.

Flystasjonen har felles boligfordeling med Hæ-

ren, men ordningen som ble etablert fra 1. januar 96 er fremdeles ikke kommet helt i orden.

Personellstyrken vedr. soldater ble opplyst å være tilfredsstillende. Avdelingen kunne ønske seg flere soldater til første halvår, idet avdelingen i perioden fra mai til august har for få mannskaper til støt-tefunksjoner som leirtjeneste, administrasjon, kokker, sjåfører etc. Ordningen med førtidsdimisjon medfører også et ekstra press på avdelingen i sommermånedene. Avdelingen prøver imidlertid å strekke seg lengst mulig for å innvilge søknader om førtidsdimisjon. De fleste mannskaper som tjenestegjør ved flystasjonen sokner til landsdelen, noe som har gjort situasjonen adskillig bedre for avdelingen og mannskapene.

Oppheving av stasjonens tidligere beredskap har også i vesentlig grad lettet situasjonen og tjenesten for mannskapene.

Velferdsoffiseren ved flystasjonen orienterte om velferdstjenestens virksomhet, og herunder om hvordan tildelte midler ble benyttet til ulike velferdstiltak. Velferdsoffiseren mente at tildelte midler pr soldat var vesentlig mindre i forhold til tildelte midler i andre nærliggende avdelinger. Avdelingen hadde tidligere tatt opp dette med overordnet myndighet, men uten å komme til en akseptabel ordning. En særskilt henvendelse om denne saken vil bli sendt Ombudsmannen.

Møte ble avholdt med mannskapenes tillitsvalgte.

Iflg de tillitsvalgte var det stort sett trivsel blant soldatene.

Samarbeidet med overordnede fungerer godt, og de aller fleste spørsmål lar seg løse på lokalt plan. De tillitsvalgte hadde ingen spesielle saker å ta opp med nemnda.

Imidlertid ble opplyst at det ved flystasjonen ikke var avholdt møter i Fellesutvalget i den grad reglementet foreskriver. I 1995 er det avholdt 4 FU-møter.

De tillitsvalgte hadde følt det som viktigst å få innkalt kjøkkensjefen til møte i FU, noe de ikke hadde oppnådd.

Etter initiativ fra stasjonssjefen skulle det imidlertid nå være etablert et «forpleiningsutvalg» og de tillitsvalgte forutsatte at det nå skulle bli mulig å komme i dialog med kjøkkensjefen, etter 4 års forsøk på dette.

Forpleiningsutvalget består av sjef økonomi/adm, proviantforvalter, kjøkkensjef, tillitsvalgte for befal, menige, sivilt ansatt personell, samt HTV og varaHTV.

De tillitsvalgte ønsket avholdelse av møte i forpleiningsutvalget før hvert møte i FU. 2 møter har vært avholdt i forpleiningsutvalget, men kjøkkensjefen har hittil vært forhindret i å møte.

På møtet fremkom at de fleste tillitsvalgte for mannskapene ikke hadde gjennomgått tillitsmannskurs som forutsettes i henhold til TMO-reglementet.

Møte ble avholdt med tjenestemannsorganisasjonene representert ved BFO, KOL, FELLESFORBUNDET, NOF, og FSTL.

Under ledelse av fung stabssjef maj Eilertsen ble nemnda omvist i avdelingen, hvor en bl a besiktiget gymnastikksalen med styrkerom, mannskapsforlegninger og undervisningsbygg med velferdsfasiliteter som kantine, kino etc.

Bygningene som ble besiktiget var meget godt vedlikeholdt og fremsto i en tilfredsstillende stand.

Div. 6/Brig N - Heggelia /Rusta

Sjef Brig N/Oberst II Kvernmo orienterte om Divisjon 6 og Brig N, og spesielt om de pågående organisasjonsmessige endringer. I de siste 2 år har ca. 75% av de innkalte mannskaper møtt direkte til førstegangstjeneste ved garnisonene.

Hensikten med førstegangstjenesten i dag er kun å trene mannskaper og befal for mobiliseringshæren.

Nåværende Brig N går mot sin slutt, idet 6. divisjon vil ta over Brig N's oppgaver. Navnet Brig N vil imidlertid leve videre, men kun som en avdeling innen 6. divisjon. Omorganiseringen i seg selv skal ikke medføre ekstra kostnader, men grunnet etter-slep/utsatte påkostninger til brigaden gjennom flere år er det nå nødvendig med endel investeringer.

Brigadesjefen la spesielt vekt på betydningen av å skape motivasjon blant personellet, idet han fremhevet at det vesentligste for Forsvarets effektivitet var å få gode soldater. Brigadesjefen erfarer idag en stor innsatsvilje og god motivasjon blant personellet. Kvinneandelen blant Brigadens soldater er nå 1,5% i gjennomsnitt. San.kp. har 10% kvinner. Forholdet mellom ledere og soldater ble opplyst å være meget bra. Ordningen med å møte direkte til førstegangstjeneste ved Brig N har vist seg meget vellykket etter brigadesjefens syn, og han mente at soldatene som dimitterer idag er bedre enn forhenværende soldater.

Materielsituasjonen ble opplyst å være tilfredsstillende, selv om avdelingen riktignok er i ferd med utskifting av en stor del utsyr, f.eks. sambandsutstyr.

Refsesantallet er gått vesentlig ned, noe sjefen mente hadde vesentlig sammenheng med opphevelsen av beredskapen.

På møtet med soldattillitsvalgte på Heggelia ga de tillitsvalgte uttrykk for ønske om et nytt idrettsbygg. I dag benytter ca 1100 mannskaper en liten og uhensiktsmessig hall, foruten et lite styrkerom.

Videre ble ytret et sterkt ønske om nytt felles kantineanlegg for Heggelia og Rusta leir. Idag er det adskilte kantiner for Heggelia og Rusta. Det ble opplyst at Rustaleirens kantine kun var ment som midlertidig i 1985, og kantine blir i dag betraktet som en av de dårligste kantiner i Nord-Norge.

Iflg. de tillitsvalgte skal arbeidstilsynet også ha funnet forholdene uholdbare.

På idrettssiden ble det opplyst at avdelingen manglet 3 idrettsassistenter i Heggelia, noe som

medfører at idrettsutstyret blir vanskjøttet, og derved blir det også et redusert tilbud for mannskapene.

Tilsvarende ble det opplyst å være behov for assistenter til velferdstjenesten og voksenopplæringen.

Velferdsoffiseren rettet spesiell oppmerksomhet mot Forsvarets hotellavtaler. For 1996 er det tildelt kr 875.000, mens det menes å være et absolutt behov for 1,3 mill. kroner. Dette misforholdet hadde skapt en sterk reaksjon fra tillitsvalgte. Velferdsoffiseren mente at problemene også ville bli større utover høsten, idet avdelingene ville få flere soldater fra august måned, og det skulle etableres et nytt sambandskompani.

På møtet med Brig N's avdelingssjefer tok offiserene spesielt opp det nåværende arbeidspresset, idet de ga uttrykk for stor bekymring for arbeidsmiljøet. Det ble opplyst at det var problematisk å holde seg innenfor arbeidsmiljølovens bestemmelser, eksempelvis på verksteder.

Fra Trenkompaniets side ble det påpekt at kp-et har vært fordelt på to leirer, noe som har vanskeliggjort kommunikasjon og vært arbeidstygende. I dag har Trenkompaniet en saneringsmoden bygning. De øvrige bygningene er i dårlig forfatning og kp-ets kontorforhold er ikke tilfredsstillende, ble det opplyst.

Med hensyn til verksteds situasjonen ble det opplyst at en fra år 1999/2000 vil ha et nytt fellesverksted med Luftforsvaret. Inntil dette blir bygget må avdelingene basere seg på dagens spredte verksteddrift. Fra avdelingsjefenes side ble det uttrykt tilfredshet med soldatsituasjonen, idet de entydig ga uttrykk for å ha motiverte og gode soldater.

Omvisning ble foretatt under ledelse av sjef for Heggelia forvaltningsavdeling, major Fjeldstad. Blant annet ble det opplyst at garnisonen disponerer ca 95000 kvm gulvareal, 1080 senger for soldater, ca 200 leiligheter for Hærens personell og ca 100 leiligheter for Luftforsvarets personell.

Soldatenes kantine i en kjeller ble opplyst å være urasjonell, spesielt grunnet nedbæring av varer til kjelleren.

Mannskapenes spisesaler ble betraktet som relativt tilfredsstillende.

Spesielt ble fremvist Trenkompaniets kontorer og forlegningsrom i en gammel brakke som åpenbart ikke kunne være i samsvar med alminnelig standard pr idag.

Nemnda holdt også møte med representanter fra tjenestemannsorganisasjonene - NTL, KOL, FSTL og BFO. Det ble entydig gitt uttrykk for at avdelingenes omstillingsarbeider har gått bra. Imidlertid ble det uttrykt stor bekymring når det gjaldt arbeidstempoet. I flg. representantene var arbeidspresset blitt dramatisk og overtidsbruk var blitt fordoblet. Til eksempel ble opplyst at yngre personell, under 30 år, har brutt sammen etter øvelser.

Forsvarets studiesenter ble generelt sett betraktet som vellykket. Avdelingenes øvings- og skytefelt i

Troms ble fremvist ombudsmannnemnda ved bruk av helikopter fra 339 skvadron.

Nemndas hovedinntrykk etter besøket ved avdelingene i Heggelia og Rusta er at tjenesten synes å foregå under ledelse av et motivert offiserskorps og at mannskapene stort sett synes å være tilfreds med tjenesteforholdene.

Vedrørende de bygningsmessige forhold finner nemnda særlig å måtte påpeke behovet for en bedring av innkvarteringsforholdene for UB-korporale og enkelte grupper blant de menige mannskaper.

Behovet for et nytt idrettsbygg og en ny felles kantine ble som nevnt sterkt understreket, og nemnda finner særlig å ville fremheve kantineprosjektet som vil gi det store antall soldater i området et nødvendig alkoholfritt serveringstilbud utenfor leirområdet.

Prosjektet vil muligens også i noen grad representere et kantine tilbud for mannskapene ved Bardufoss flystasjon som også lider under svært begrenset kantinekapasitet.

Sanitetskompaniet/Brig N - Setermoen

Nestkommanderende/kaptein Svellert orienterte om Sankp's opprettelse i 1953, og kp's etablering på Setermoen i 1956.

Personelloppsetningen består av 28 befall, (herav 8 kvinner som vernepliktige og engasjert befall, og en kvinne som utskrevet befall.) Avdelingen har 170 soldater (herav 17 kvinner) og forlegningskapasitet med 206 senger. Kvinnene er samlet i én oppgang. Avdelingen har over 80 kjøretøy og det er et stort vedlikeholdsbehov. Under de nåværende fasiliteter er vedlikeholdsmulighetene meget problematisk.

Sankp's virksomhet er tredelt: 1) utdanne befall og soldater til mobiliseringshæren i Hærens sanitet. 2) utdanne sanitetssoldater tilhørende andre avdelinger i Nord-Norge. Denne sanitetsutdannelsen strekker seg over ca fire uker. 3) videreutvikle reglementer og utskrivningsplaner for Hærens sanitet i samarbeid med Sanreg og Saninsp.

I utdanningsøyemed har Sankp et godt samarbeide med sivile helseinstitusjoner i området og med sykehus i Tromsø og Bodø. Sanitetssoldater får dermed praksis som pleiemedhjelpere på sykehjem, samt opplæring i forbindelse med praksis på Troms militære sykehus. Noen sanitetssoldater tjenestegjør forøvrig ved Sanitetsmagasinet og får der kunnskap om sanitetsmateriell.

Mannskapenes hovedtillitsvalgt redegjorde om soldatenes situasjon ved Sankp. Han fremhevet at det var et godt miljø i Sankp. Videre ble fremhevet at det hadde en svært positiv virkning på miljøet at 10% av soldatene besto av kvinner. Soldatene betraktet sanitetsutdanningen som meget positiv for det sivile liv.

Maten ble av mannskapene betraktet som tilfredsstillende, idet HTV forøvrig bemerket at hans

tid som HTV er 50%. Den øvrige tiden tjenestegjør han som kokk. Sanitetskompaniet har et eget selvstendig lokalt tillitsmannsutvalg, men har likevel et uoffisielt samarbeid med øvrige hovedtillitsvalgte i Setermoen garnison. HTV ønsker kvinnelige soldater inn i TMO-systemet. Han opplyste at jentene foreløpig har opprettet et uoffisielt tillitsvalgtsystem for å fremme sine saker.

Under befaringen ble det opplyst om planer for utbygging av en ny befalsmesse, et bygg med kjøkken og spisesaler for befal og menige.

Dette byggebehovet har foreligget i mange år. Befalsrommene ble opplyst å være trekkfulle, vanskelige å oppvarme etc.

Under befaringen måtte nemnda konstatere at befalsforlegningen fremsto i en særdeles dårlig forfatning i relasjon til sedvanlig forlegningsstandard for befal. Nødvendige oppussingsarbeider har vært utsatt ved flere anledninger. Nemnda vil på bakgrunn av de åpenbare utilfredsstillende forhold anta at de foreliggende byggeplaner vil få den prioritering som behovet åpenbart synes å avdekke. Ved befaringen måtte nemnda for øvrig konstatere at garasjeanlegget er i en meget dårlig forfatning. Garasjeanlegget er åpent, dvs uten porter og uten oppvarming. Vedlikeholdet på kjøretøyer fremstår derfor som meget problematisk, spesielt vinterstid. Etter det opplyste foreligger det også planer om bygging av et nytt garasjeanlegg.

Undervisningsbygget har en tilfredsstillende standard, og kp-ets kontorfasiliteter er også tilfredsstillende, iflg NK.

På disiplinærsiden er det meget gode forhold. Forholdet mellom befal og menige er meget bra, iflg, HTV.

Velferdstilbudene er gode og trivselen er generelt meget bra.

Under nemndas befaring av mannskapsforlegningen ble det opplyst at forlegningsrommene savner et ventilasjonsanlegg. Det blir kun utluftet gjennom vinduer, noe som er problematisk på den kaldeste årstiden.

Vask og dusjforhold er utilfredsstillende, først og fremst grunnet manglende ventilasjonskapasitet. Det svake ventilasjonssystemet for dusjrom er for øvrig også ofte i ustand, iflg HTV.

Ventiler i TV-stue er tilknyttet ventilasjonsanlegget for dusjrom, og grunnet manglende avtrekkskapasitet blir vanddamp fra dusjrommet ført opp i TV-stua.

Med hensyn til utdanningen av sanitetssoldater foretok kp-et en realistisk demonstrasjon med fremsendelse av pasienter til en mobil hjelpeplass, og med en medisinsk behandling på hjelpeplass. Under demonstrasjonen utviste soldatene en utpreget innlevelsesevne og god motivasjon for tjenesten.

Setermoen utdanningsgarnison (SEG)

Plasskommandant oblt Hagen redegjorde om fremtidens hovedfunksjoner for Setermoen utdanningsgarnison (SEG).

I forbindelse med omstillingen ble fremhevet følgende «problemområder»:

Garasjer - lager/depoter - forlegninger - forpleining (messer) - kontorer - verksteder.

Personellbemanningen forventes å bli meget stram, grunnet nye oppgaver og systemutvikling, samt «arvede» problemer. De nevnte problemområder kan ikke løses hver for seg, idet nåværende bygninger må rives for å gi plass til nye bygninger med annet formål. Omstillingsperioden vil ta tid, og en må derfor basere seg på midlertidige ordninger på de forskjellige «problemområder». Budsjettfriststillingen ble betraktet som absolutt positiv med sikte på gjennomføringen av de foreliggende planer.

Sjefen for MFA-bn/oblt Andreassen påpekte at det vil være problematisk inntil den nye organisasjonen får «satt seg». Bl a ble det påpekt at et nytt batteri er planlagt opprettet men avdelingen er ikke dimensjonert for det nye antall soldater og nytt materiell. Videre ble det påpekt at avdelingen har fått en formidabel økning av nye oppgaver som strekker seg gjennom flere kommuner, uten at SEG har fått de nødvendige ressurser for å kunne gjennomføre oppgavene. Mangelen på hjelpemanskaper ble også fremhevet, idet en fikk opplyst at en rekke av oppgavene burde bli utført av fast tilsatt personell.

Hovedtillitsvalgt for mannskapene opplyste at det stort sett var fornøyde soldater og at tjenesten forløper bra, selv om han måtte påpeke følgende utilfredsstillende forhold: Turnustjenesten for kokker fungerer ikke, idet kokkene ikke får de frihelgene de etter forutsetningene skulle hatt. Videre ble påpekt liten bytte-reserve, og herunder først og fremst feltantrekk som de mente burde kunne byttes noe oftere. Vedrørende forlegningsforholdene påpekte HTV spesielt at USK-ene har en utilfredsstillende forlegning hvor de har vanskelig for å lage noe mat, samt at de har 20 minutters gange til sin arbeidsplass.

Videre mente HTV at Forsvarssjefens direktiv om 42 1/2 timers programmert tjeneste var for lite kjent blant befalet, og iflg HTV var det stor uklarhet om lengden på rimelig arbeidstid pr dag.

For øvrig ble det påpekt at for liten soldatbemanning går ut over enkelte grupper, f.eks kanonbemanningen. Oblt Andreassen mente at innkallingsstyrken var for lav. Ved en innkallingsstyrke på 400 soldater får avdelingen kanskje kun 360 soldater, og har dermed straks underbemanning med 40 soldater.

HTV fremla som svært viktig at soldater i hjelpe-tjeneste ikke burde være under 10% av personellstyrken.

Plasskommandanten/oblt Hagen bemerket at innkvarteringsforholdene for USK-ene måtte opprustes i fremtiden, kanskje ved å omgjøre familie-

leiligheter til USK-forlegning. Men foreløpig er en nødt til å benytte de nåværende fasiliteter.

Oblt Andreassen var bekymret over bygningskapasiteten i forbindelse med kvinner i Forsvaret. Han mente at kvinner burde ha eget dusjanlegg. Bygningsmassen la derfor sterke begrensninger på mulighetene til å ta imot kvinner i avdelingene. Kvinnene tilhører forskjellige avdelinger, men blir likevel samlet i én kaserne, som medfører at de mister avdelingstilhørighet. Han mente at dette var uheldig både for kvinnene og for tjenesten.

Feltartilleri-leiren

Mannskapenes spisesal og kjøkken ble fremvist av kjøkkensjefen som opplyste om elendige kjøkkenforhold.

Nemnda måtte konstatere at betegnelsen «elendige forhold» var i samsvar med kjøkkensjefens beskrivelse. Kjøleroms-kapasiteten er utilfredsstillende, og de bygningsmessige forhold umuliggjør en rasjonell kjøkkendrift. Kjøkkensjefen er helt avhengig av at hjelpemannskapene er arbeidsvillige, herunder for å bære proviant ned til lagrene i kjelleren. Denne tjenesten medfører tunge løft, som ofte tærer på hjelpemannskapenes motivasjon. 7 sivilt ansatte arbeider ved kjøkkenet, men iflg kjøkkensjefen er det absolutt behov for ytterligere 3 sivile stillinger.

Under nemndas befarings i leiren opplyste nestkommanderende/major Kjos at det pr i dag er ca 500 soldater i leiren, men under ny struktur fra 1997 vil det bli ca 600 soldater i leiren. Infrastrukturen, inntil planlagte bygninger blir oppført, ble opplyst å være ledelsens største bekymring. (eks. bygging av kjøkken, en flerbrukshall for garasje, vedlikehold, undervisning etc.)

Mannskapenes kaserner ble opplyst å være totalrenoverte i 1988/90, og etter det opplyste er disse i rimelig bra stand.

Kavaleri-leiren

Sjefen for Panservernbataljonen - oblt Hynaas - orienterte om kavaleriets situasjon i forbindelse med omstillingen ved SEG.

En ny spisesesse for befal og menige ble bygget i 1991 til 50 mill kr. Omvisningen ble foretatt under orientering av kjøkkensjefen, idet han uttrykte meget stor tilfredshet med både bygningen og utstyret. Kjøkkendriften fremsto åpenbart som meget rasjonell, og både kjøkkensjef og de ansatte virket svært fornøyde. Imidlertid følte kjøkkensjefen et stort behov for å styrke bemanningen med sivilt ansatt personell. Grunnet en anstrengt personell-situasjon var kjøkkendriften meget sårbar, og iflg kjøkkensjefen måtte en kanskje stenge befalsmessene til enkelte tider. For å kunne utnytte kjøkkenets utstyr trengs ytterligere 4 stillingshjempler, iflg kjøkkensjefen. Arbeidsbelastningen på kjøkkenpersonellet medfører at det synes å oppstå ekstra sykefravær.

Sjef/Pbn orienterte nemnda under befaringsen av enkelte bygninger. Leirens nyeste mannskapsforlegning - oppført i 1984 - ble fremvist. Oppholdsrom, dusj-og toalettforhold, forlegningsrom etc. fremsto som tilfredsstillende. Med hensyn til de foretatte oppussingsarbeider på mannskapsforlegninger ble det opplyst å være nedlagt meget arbeide fra mannskapenes side. En spesiell forlegning ble fremvist, idet 16 USK-er er forlagt i sammenkjedede Moelven-brakker, oppsatt i 1986 for et rent midlertidig bruk.

Blant de planlagte bygningsarbeider ble spesielt fremhevet behovet for en ny flerbrukshall, idet et 70-talls kjøretøyer står parkert utendørs.

Tjenestemannsorganisasjonene i SEG

Tjenestemannsorganisasjonene var gitt adgang til å møte nemnda, og møte ble avholdt med representanter fra KOL, BFO, FSTL, og NOF.

Fra NOF ble det opplyst at befalet er meget lojale overfor sin arbeidsgiver, og klager derfor svært lite, selv om de kanskje kan stille seg undrende i visse enkeltsaker. Fra FSTL ble det påpekt at diverse oppgaver i forbindelse med omstillingene kom i tillegg til personellens ordinære arbeidsoppgaver, noe som ofte «går på helsa løs». Overtidsarbeide blir utført i stor grad, og personellet får stadig flere oppgaver. Fra NOF ble det fremhevet at befalet ofte blir pålagt spesielle utredningsoppgaver med korte tidsfrister, noe som medfører at resultatet blir dårligere enn ønskelig. Arbeidet med ekstra utredninger medfører også at utdannelsen av soldater blir mer og mer overlatt til yngre sersjant.

Fra KOL ble det bekreftet at offiserene ikke har tid til å utdanne soldatene, med den følge at sersjantene mer og mer tar over utdanningen av soldatene. Fra NOF ble det videre opplyst at avviklingen av permisjonsreiser er blitt problematisk og tidkrevende. Eks. om kp-et ønsker å sende soldater samtidig hjem er det ofte ikke mulig, idet soldatene må bli sendt puljevis over flere dager i påvente av ledige flyseter. Fra KOL ble det også uttrykt at någjeldende «Haik-ordning» ble betraktet som svært urettferdig, som et rent «Lotto-spill».

Ved rene tilfældigheter kan én soldat få flere flyreiser, mens en annen soldat ikke får noen. Nemndas generelle inntrykk etter besøket ved avdelingene på Setermoen er at det synes å være et akkumulert behov for bygningsmessige tiltak innen innkvartering, messer og garasjer/verksteder. Kjøretøyparken er fornyet i et stort omfang uten at investeringer i garasjer og verksteder er fulgt opp i takt med det økede behov. Dette har ført til at topp-moderne kjøretøyer med avansert teknisk utstyr oppbevares og vedlikeholdes under «åpen himmel» også vinterstid under arktiske klimaforhold. Det synes å være grunn til bedre tilpassing mellom investeringene i materiell og investeringer i bygg og anlegg. Dette ville kunne

innebære bedre tjenesteforhold for personellet og en mer rasjonell anvendelse av kostbart materiell.

Gardermoen flystasjon

Stasjonssjef Ob. II Odd Johnsgaard redegjorde om reorganiseringen på flystasjonen og om avdelingens virksomhet.

Flystasjonens hovedoppgave er å utføre lufttransportoppdrag (personell og gods) for Forsvaret. For dette formål disponerer 335 skvadron 6 fly av typen Herkules som også vedlikeholdes ved stasjonens vedlikeholdsavdeling.

To av flyene er stasjonert i Italia p.g.a. situasjonen i tidligere Jugoslavia. Hverdagssituasjonen ved Gardermoen preges av at stasjonen er på flyttefot til nytt stasjonsområde hvor nye bygninger er under fullføring. Innflytting vil finne sted i løpet av okt. 1996.

Flyttingen har sin årsak i en nødvendig relokalisering som følge av hovedflyplassutbyggingen.

Stasjonssjefen fremhevet den vanskelige vedlikeholdssituasjonen som følge av teknisk mangelen. Avgangen blant flyteknikerne er større enn tilgangen. Luftforsvarets tekniske befal er attraktive blant de sivile flyselskapene.

Stasjonen har tidligere disponert 11 kvm² men vil etter relokaliseringen sitte igjen med 0,8 kvm². Bygningsarealet vil være redusert fra ca 130 000 til 40 000 m². Fra 1998 vil stasjonen ha 214 ansatte og ca 70 menige mannskaper. Vedrørende nedbemanningen blant det sivile personell ble det opplyst at kun 2 - 3 personer blant de overtallige fortsatt ikke er skaffet alternativ beskjeftigelse. Omstillingsprosessen har gått svært tilfredsstillende.

Stasjonssjefen hevdet at omorganiseringen som følge av hovedflyplassutbyggingen har gått svært tilfredsstillende sett med Forsvarets øyne. Slik den nye flystasjonen fremstår må en si at Forsvaret kommer ut med gevinst etter omorganiseringen, hevdet han.

Fung. sjef Forvaltningsgruppen major G. Hagnes orienterte om personellsituasjonen, fritids- og velferdstilbud m.m. Han opplyste at flyveravgangen og mangelen på teknikere var merkbar. Blant forvaltningspersonellet oppleves vanskeligheter med å skaffe nok yrkesoffiserer. Soldatmassen består i stor grad av personell fra østlandsområdet, hvilket medfører at mange tilbringer kveld og natt privat. Velferdstilbudene i fritiden er derfor bare begrenset etterspurt. Det ble opplyst at en narkokontroll tidligere i 1996 hadde avslørt 6 tilfeller av narkobesittelse. Kontrollen ble foretatt i mai/juni d.å. da det ved stasjonen tjenestegjorde ca 60 soldater.

Nemnda finner at kontrollen med dette har avdekket en svært høy andel stoffbrukere blant stasjonens soldater og forutsetter at stasjonen holder situasjonen under særlig observasjon, gjerne med hyppige kontroller.

Majoren opplyste at det ikke var blitt avholdt no-

en møter i Fellesutvalget i 1996. Nemnda finner dette oppsiktsvekkende i betraktning av den omfattende omorganisering stasjonen gjennomgår. Hovedtillitsvalte bekreftet imidlertid at heller ikke mannskapene hadde sett behov for møter i Fellesutvalget hittil i 1996. Han hadde heller ikke noen saker å forelegg for Ombudsmannsnemnda.

Nemnda gjennomførte en besiktigelse av de nye stasjonsbygninger under ledelse av byggekoordinator E. Wiik Hansen. Bygningsmassen oppføres i særdeles solide og vedlikeholdsvennlige byggematerialer.

Innkvarteringstilbudene for såvel menige som befal synes å bli særdeles tilfredsstillende. Det samme positive inntrykk fikk nemnda også av messebygningen og kontor/verkstedlokalene. Også Velferdsavdelingen og Voksenopplæringen vil få svært gode fasiliteter.

Trenregimentet, Sessvollmoen.

Regimentsjefen Ob. I. P. Berntsen orienterte om leirens historie, organisasjon og om den aktuelle virksomhet.

Sessvollmoen er nå overtatt av Trenregimentet etter tidligere IØ I. Regimentet består av tre fusjonerte avdelinger:

Transportregiment/Mysen
Intendanturregiment/Gardermoen og
HTKSØ/Vatneleiren

Sammenslutningen av de tre avdelingene har foreløpt uten vesentlige problemer. Regimentet har 293 sivile og militære stillinger og 600-700 soldater og elever. En støtteavdeling for Telemark Bataljon/Heistadmoen befinner seg på Sessvollmoen. Denne enheten (NSE) består av ca 150 befal og menige.

Som følge av Gardermo-utbyggingen er det investert ca 200 mill. kroner på Sessvollmoen.

Det foreligger planer om å flytte Akershus regiment til Sessvollmoen, noe som vil nødvendiggjøre ytterligere utbygging av leiren bl. a. med kaserner for befal og menige. En slik samlokalisering av de to regimenter vil innebære rasjonalisering av driften, f.eks. ved drift av kun ett depot. Det planlagte kompetansesenter for Forsvarets internasjonale virksomhet (FOKIV) vil i tilknytning til Akershus regiment bli lokalisert til Sessvollmoen. Foruten Trenregimentets ordinære oppgaver har avdelingen også ansvar for bygg og anlegg i regionen, Øvre Romerike.

Regimentsjefen ønsket særlig å fremheve problemet med flystøy for instruktører og mannskaper/elever under opplæring utendørs når Gardermoen tas i bruk som hovedflyplass. Kommunen har dessverre motsatt seg å tildele Sessvollmoen nye øvingsområder, til tross for at store friområder finnes. Også av hensyn til rep. soldater som må forlegges i telt er det et stort behov for mer støyfrie områder. Regimentets behov for nytt og mer støyfritt øvingsområde er anslått til ca. 5-6 km², uttalte regimentsjefen.

Nemnda anser spørsmålet om å finne mer støyfrie arealer for utendørs aktiviteter som meget vesentlig i sammenheng med arbeidsmiljøet for instruktører og mannskaper. Problemet antas å bli vesentlig forsterket etter åpningen av hovedflyplassen i oktober 1998. Det er nemndas håp at Forsvarets behov for å redusere støybelastningen på personellet kan finne sin løsning ved ervervelse av nødvendige støyfrie arealer før åpningen av hovedflyplassen.

Sjefen for personellavdelingen major Per Mellem orienterte om personellsituasjonen, velferdstjenesten og tillitsmannsordningen. Overgangen til ny organisasjon har bl.a. medført en relativ høy gjennomsnittsalder på personellet som følge av ansiennitetsbestemmelsene. Det ble opplyst at det fortsatt foregår drøftelser med sentrale myndigheter vedrørende det formelle arbeidsgiveransvar for ca 100 ansatte, herav ca 50 renholdsbetjenter og ca 40 håndverkere. 24 stillinger står ubesatt.

Hovedtillitsvalgt for mannskapene opplyste om gode samarbeidsforhold mellom mannskaper og befal.

Bygningsmassen på Sessvollmoen er av blandet årgang, hvorav de nyeste er av meget god standard. Toalettrommene i de eldre kaserner har behov for vedlikehold/rehabilitering. Nødvendige midler forsettes stillet til disposisjon.

Søndenfeldske Dragonregiment, Trandum (SDR)

Kavaleriinspektør/Regimentsjef Ob. II Johann Haugen orienterte om avdelingens organisasjon og om avdelingens overflytting til Rena.

Innrykkskull 08/96 blir siste hovedinnrykk på Trandum. 1. juli 1997 skal regimentet være på plass i nye anlegg på Rena i Hedmark. Stabssjef oblt. Undseth redegjorde om SDRs utdannings- og øvingsvirksomhet. Avdelingen har et samlet øvingsfelt på ca 18 km² men bruken er idag begrenset grunnet utbyggingen på Gardermoen. SDR har ca 275 ansatte og ca 450 menige mannskaper.

Flyttingen til Rena innebærer at flere blant de sivilt ansatte velger å slutte, hvilket vil innebære visse kontinuitetsproblemer for avdelingen. Avdelingen har gjennomført forskjellige tiltak for å informere de ansatte om forholdene på Rena. Også Åmot kommune har drevet informasjonsvirksomhet overfor de ansatte. En undersøkelse viser at ca 50% av de sivilt ansatte ikke ønsker å flytte eller pendle til Rena. Blant befalet ønsker ca 70% å flytte til Rena.

Det ble orientert om velferds-/fritidstilbudene og om voksenopplæringen ved h.h.v. velferdsoffiseren og rektor for voksenopplæringen.

Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte fremkom til dels sterk kritikk av forholdene ved kjøkkenet. Kritikken rettet seg mot såvel kosttilbudet, renholdet og de lange køer som fører til kort spisetid. Hovedtillitsvalgt opplyste at disse forhold ville bli tatt opp innen tillitsmannsordningen. På nemndas forespørsel opplyste regimentsjefen at saken ikke var tatt opp med ledelsen, men at forholdene ville bli undersøkt og eventuelle mangler rettet opp.

Nemnda ble tatt med på en omvisning og iakttagelse av praktisk fagundervisning på stridsvogner.»

Forkortelser som er benyttet i dokumentet foran.

BFO	- Befalets fellesorganisasjon	IØ-1	- Infanteriets Øvingsavd. nr. 1
BSMA	- Befalsskolen for Marinen	KAINSP	- Kystartilleriinspektøren
BUV	- Bestemmelser om utskrivning og verneplikt	KTF	- Kunngjøring til Forsvaret
DH	- Distriktshøgskole	KOL	- Krigsskoleutdannede offiserers landsforening
DK	- Distriktskommando	KS 1	- Krigsskole - 1. avdeling
DKN	- Distriktskommando Nord-Norge	KS 2	- Krigsskole - 2. avdeling
DK	- Distriktskommando Østlandet	LK	- Landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret
EROS	- Effektivisering og rasjonalisering ved orlogsstasjon	LTF	- Landsutvalget for tillitsvalgte i Forsvaret
FD	- Forsvarsdepartementet	LTF/S	- LTF/sekretariatet
FN	- Forente Nasjoner	LTS	- Luftforsvarets tekniske skolesenter
FO	- Forsvarets overkommando	MFA	- Middelstungt feltartilleri
FO/P	- Forsvarets overkommando/Personellstaben	MP	- Militærpoliti
FO/PI	- FO/P-Organisasjons- og planavdelingen	NHH	- Norges handelshøgskole
FO/PII	- FO/P- Personellforvaltningsavdelingen	NK	- Nestkommanderende
FO/PIII	- FO/P- Avdeling for utdanning og fysisk fostring	NKI	- Norsk korrespondanseinstitutt
FO/PIV	- FO/P- Forhandlings-, lønns- og arbeidsmiljøavdelingen	NOF	- Norges Offisersforbund
FO/P 8	- FO/P- Velferdstjenesten	NOU	- Norges Offentlige Utredninger
FO/P 9	- FO/P- Voksenopplæringskontoret	NSE	- Nasjonalt støtte element
FO/P12	- FO/P- Juridisk kontor	NTL	- Norsk Tjenestemannslag
FR	- Fredsregulativet	OfF	- Ombudsmannen for Forsvaret
FSAN	- Forsvarets sanitet	OPL/F	- Organisasjonsplan/fred
FSJ	- Forsvarssjefen	SDR	- Søndenfjeldske Dragonregiment
FSTL	- Forsvarets sivile tjenestemannslag	SEG	- Setermoen utdanningsgarnison
FTD	- Forsvarets Tele og Datatjeneste	SKSK	- Sjøkrigsskolen
FOKIV	- Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet	SMES	- Maskin- og Elektroskolen
FU	- Fellesutvalget	SLU	- Selvstendig lokalutvalg
GIH	- Generalinspektøren for Hæren	TFF	- Tjenestereglement for Forsvaret
GIS	- Generalinspektøren for Sjøforsvaret	TMO	- Tillitsmannsordningen i Forsvaret
GIL	- Generalinspektøren for Luftforsvaret	UNIFIL	- United Nations Interim Force in Lebanon
GIHV	- Generalinspektøren for Heimevernet	USK	- Utskrevet sersjantkurs
HMKG	- Hans Majestet Kongens Garde	VF	- Vernepliktsforvaltningen
HOS	- Håkonsvern Orlogsstasjonen	VO	- Voksenopplæring
HST	- Hærstaben	VPV	- Vernepliktsverket
HTKSØ	- Hærens transportkorpsskole og øvingsavdeling	VSD	- Vestlandet Sjøforsvarsdistrikt
HTV	- Hovedtillitsvalgt	VUPIKT	- Velferd, undervisning (voksenopplæring), prestetjeneste, idrett, kantine-tjeneste og tillitsmannsordning
HV	- Heimevernet	ØR	- Østfold regiment
HVSKD	- Heimevernskolen, Dombås	ØSD	- Østlandet Sjøforsvarsdistrikt
		0 + ordningen	- Avtjening av hele førstegangstjenesten på samme tjenestested, såkalt gjennomgående tjeneste

Vedlegg 1

INSTRUKS FOR FORSVARETS OMBUDSMANNSNEMND

(Stortingsvedtak 21. april 1952, jfr Innst. S. nr. 56 for 1952, med endringer ved stortingsvedtak av 9. april 1956, hvorav antall medlemmer i nemnda ble økt fra 5 til 7 (instr. § 2) og endringer ved stortingsvedtak av 12. jun 1989, jfr. Innst. S. nr. 189 (1988-89))

§ 1.

Ombudsmannsnemnda skal bidra til å sikre de almenmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og ved sitt arbeid også søke å medvirke til å effektivisere Forsvaret.

§ 2.

Ombudsmannsnemnda består av 7 medlemmer som velges av Stortinget for 4 år ad gangen. Et av medlemmene velges som formann og benevnes Ombudsmannen for Forsvaret. Ombudsmannen er årslønnet. Lønnen fastsettes av Stortinget. De øvrige medlemmer tilkommer godtgjørelse etter komitéregulativet.

§ 3.

Nemndas oppgave er:

- a) å behandle spørsmål som reises av tillitsmannsutvalg eller personell vedrørende tjenestetidens utnyttelse og mannskapenes forhold under tjenesten, så som mannskapenes økonomiske og sosiale rettigheter, videre spørsmål som angår undervisnings og velferdsarbeid, kantinevirksomhet, pensjoner, utrustning, bekledning, kosthold og husrom.
- b) behandle henvendelser fra tjenestemenn i Forsvaret når de ikke ifølge annen bestemmelse skal sendes tjenestevei.

§ 4.

Tillitsmannsutvalget og personell i Forsvaret kan rette henvendelser til Ombudsmannen utenom den regulære tjenestevei, med de innskrenkninger som er nevnt ovenfor, § 3, bokstav b.

§ 5.

De saker som skal behandles, forberedes og forelegges i alminnelighet av Ombudsmannen. Medlemmene kan hver for seg eller i felleskap legge frem eller kreve lagt frem saker til drøfting.

Nemnda kan av Stortinget, Stortingets forsvarskomite, Forsvarsministeren eller Forsvarssjefen (FO) forelegges saker til uttalelse. Henvendelser til Ombudsmannen i saker som er nevnt under § 3, bokstav a og b, forelegges nemnda bare i den utstrekning de er av prinsipiell karakter eller har almen interesse. Sakene søker Ombudsmannen løst ved direkte kontakt med de myndigheter som han anser nærmest til å ta seg av dem. I samband med saker som forelegges ham, har Ombudsmannen rett til å søke opplysninger hvor som helst i Forsvaret, hvor sikkerhetsmessige hensyn ikke forbyr det.

§ 6.

Ved utgangen av hvert år sender ombudsmannsnemnda rapport over sin virksomhet til Stortinget. Gjenpart av rapporten sendes Forsvarsdepartementet. Nemnda kan også når den finner det ønskelig, sende rapport til Stortinget om enkelte saker i årets løp. I den utstrekning nemnda finner det påkrevet, forelegger den de resultater som den ved inspeksjon eller ved studium er kommet frem til, for Forsvarsministeren i form av rapport.

§ 7.

Nemnda holder sine møter så ofte det behov for det.